№ 161 ՇԱԲԱԹ, 24 ՅՈՒԼԻՍԻ 1910 ՇԱԲԱԹ, 24 ՅՈՒԼԻՍԻ № 161

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ՄՇԱԿ. ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են Հիւքագիծի տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէ. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսով՝ 10 ր., 6 և 7 ամսով 6 ր., ամսով 1 ր. Արտասահման՝ տարեկան 6 ռուբլի, Ռուսաստան 32 ֆր., Պարսկաստան 10 ր., Թիւրքիա 120 ղրուշ. Հասցէի փոխելու համար պէտք է ուղարկել 6ամ. 6ին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով)։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. 1 երեսի վրա՝ Պետիտ տողից 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ. Կովկասից դուրս յայտարարութիւններ ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ Л. и Э. Метцль и К° փիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում.
ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Ամսիս 17-ին լրանում է հանգուցեալ հրապարակախօս և յայտնի հասարակական գործիչ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՒԵՏԵԱՆ ՋԱՆՇԵԱՆԻ

մահվան 10-ամեակը, որի առիթով մի խումբ համակրողների նախաձեռնութեամբ կիրակի, ամսիս 25-ին, ժամը 12 ին, հանգուցեալի յիշատակին Վանքի մայր-եկեղեցում ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարվի։
(հ.գ.կ.) 856. 3—2

Յուլիսի 22-ին կարճատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց Թիֆլիսի Եաճանգական դատարանի անդամ

Սմբատ Պաւլովիչ ԼԱԶԱՐԵԱՆԸ,

որի մասին խորին վշտով յայտնում է ազգականներին, պաշտօնակիցներին և ծանօթներին հանգուցեալի կինը՝ Մարիամ Լազարեանը իր զաւակներով։ Ամբիծքն այսօր, յուլիսի 24-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին հանգուցեալի բնակարանում (Սերգիեվսկայա փողոց № 5)։
Թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։ 861. 1—1

Երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ յուլիսի 21-ին վախճանվեց

Արտեմ Սերգէեվիչ ԵԼԻԲԷԳԵԱՆԸ,

որի մասին հոգեկան ցաւն վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին հանգուցեալի մայրը՝ Մարիամ Դաւթեան և կինը՝ Եկատերինա Արսէնեան ԵԼԻԲԷԳԵԱՆՆԵՐԸ։ Ամբիծքն այսօր, շաբաթ, յուլիսի 24-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը վաղը, կիրակի, յուլիսի 25-ին. առ. ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Կիրօչնայա փող. № 15) դէպի Թանդոյեան եկեղեցին։
Թաղումը Վերայի գերեզմանատանը։ 858. 2—1

Adresse Télégraphique SANITAS
Адресъ Телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ՆՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ
Ս Ո Ւ Ե Ս Տ Ր Ի
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱԳՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

„ԿԱՐՆԻՆ“ ԼԵՖՐԱՆԿԻ
ՀՈՒՄ ՄՍԻ ՀԻՒԹ

Նոր սննդարար մթերք ուժերը վերականգնելու՝ ստամոքսային, աղիքային, ջղային և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ։
Առողջարար գինի—«Սան-Ռաֆայէլ», պէպսինի գինի «Բուզօ», և այլն։
առ. 862. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ
Այսօր, շաբաթ, յուլիսի 24-ին
Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը
Մասնակցութեամբ Յ. ԱԲԵԼԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ԻԲՍԷՆԻ
ԴՈՔՏՈՐ ՇՏՕԿՄԱՆ
Դրամա 5 գործողութեամբ, Թարգմ. Ս. Հախումեանի
Սկիզբն է ճիշդ 8 և կէս ժամին երեկոյեան։
Տեղերի գները 4 կոպէկից մինչև 50 կոպէկ։
Հերթ. կարգադրիչներ՝ Եռիցեան, Թումանեան եւ Ստամբօլցեան
(առ.) 860. 1—1

ՎՐԱՍՏԱՆԻ և ԻՄԵՐԷԹԻ թեմի հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցների համար հրաւիրվում է
ԹԵՄԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒՉ
բարձրագոյն կրթութեամբ և մանկավարժական փորձառութեամբ։ Ռոճիկը 3000 ր.։ Պայմանների հետ ծանօթանալ առաջնորդարանում։ Խնդիրներն ընդունվում են մինչև օգոստոսի 15-ը։
(շ. կ.) առ. 857. 2—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր փաթեթը (ռուլօ)։
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում։
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնքում.
Տէլէֆօն № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ
(հ.շ.) (ա.) 310. 50—36

ՌԱՆՉ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՁԵՌՆԱՐԿԵԼ

I

Վերջին ժամանակները մեզ դիմում են թիւրքահայ պատանիներ խնդրելով ցուցումներ՝ թէ Ռուսաստանում ո՛րտեղ նրանք կարող են ստանալ գիւղատնտեսական կրթութիւն այս կամ այն ճիւղից։

Թիւրքահայերի մէջ նկատվող այդ հետաքրքրութիւնը դէպի գիւղատնտեսական կրթութիւնը շատ համակրելի մի երևոյթ է, արժանի ամեն խրախոյսի և քաջալերութեան։ Թիւրքահայերը զգացել են, որ անհրաժեշտ է կատարելագործութիւններ մտցնել իրանց գիւղատնտեսական զբաղմունքների մէջ, որպէսզի նրանք ընդունակ լինեն մաքառել գիւղատնտեսութիւնը ճնշող ազդեցութիւնների դէմ և ստանալ իրանց հողից և արհեստից աւելի եկամուտներ աւելի իրանց քանակով և իրանց արժէքով։

Սակայն Ռուսաստանում կրթութիւն ձեռք բերելու համար թիւրքահայերը զրկված են մի մեծ դժուարութեան առաջ—այն է՝ նրանք չը գիտեն ռուսերէն լեզու և չունեն այն նախնական պատրաստութիւնը, որ կարևոր է Ռուսաստանի գիւղատնտեսական դպրոցները մտնելու համար։

Մեզ դիմողներին մենք խորհուրդ տուինք ծանօթանալ գործնականապէս գիւղատնտեսական կատարելագործութիւնների հետ այս կամ այն բարեկարգ տնտեսութեան մէջ և յաճախել այնպիսի գործնական-տեսական դասընթացքներ, ինչպէս են օրինակ ամառային դասընթացքները Թիֆլիսում, շերամապահական և մեղուաբուծական դասընթացքները Թիֆլիսում և այլն։

Մեզ մօտ եկող թիւրքահայ երիտասարդները միևնոյն ժամանակ մեծ մասամբ անապահով անձեր են, որոնք ցանկանում են, որ նրանց տան Անդրկովկասում ոչ միայն մասնագիտական պատրաստութիւն, այլ և ապրուստի միջոց ուսման ընթացքում։

Բայց, անկասկած, աւելի լուրջ և հիմնաւոր կրթութիւն ձեռք բերելու և մանաւանդ գիւղատնտեսական ղեկավարներ և հրահանգիչներ պատրաստելու համար կարևոր է ունենալ մշտական դպրոցներ ընդարձակ ծրագրով և երկարատև գործնական պարապմունքներ։

Այդ նպատակին կարող են ծառայել գիւղատնտեսական դպրոցները և լաւ կազմակերպված փորձադաշտերը թէ Անդրկովկասում և թէ Թիւրքահայաստանում։

Կեանքի մէջ, իրականութեան շրջաններում լսվում են գիւղատնտեսական կատարելագործութիւններ կատարելու պահանջի ձայները, որոնք մինչև այժմ հնչել են դեռ թոյլ, բայց օրէ-օր սկսում են ուժեղանալ և արտայայտել երկրի և նրա ժողովրդի կարիքները։

Գիւղատնտեսական դպրոցը, փորձադաշտը, ցուցադաշտը, օրինակելի տնտեսութիւնները և զանազան մասնագիտական դասընթացքները միացած մի կազմակերպութեան մէջ՝ կարթնացնեն երկրի արգիւնաբերական ույժերը իրանց թմրած և քնած դրութիւնից և կը բանան հարստութեան նոր աղբիւրներ հողին կպած աշխատաւորների համար։

Այդպիսի հիմնարկութիւնների անհրաժեշտութիւնը օրէ-օր աւելի ու աւելի զգալի է դառնում։ Անդրկովկասի ժողովրդի պահանջների վրա աւելանում են և Թիւրքահայաստանի ազգաբնակութեան պահանջները։

Պէտք է լրջօրէն հոգ տանել այդ պահանջների բաւարարութեան մասին։

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 22 յուլիսի

Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի անուանակոչութեան օրը Նորին Մեծութիւն Թագուհու եկեղեցում պատարագ մատուցվեց, որին ներկայ էին Կայսրը, Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնան Օգոստափառ Զաւակներով, Մեծ Իշխան Ալէքսանդր Միխայլովիչը կնոջ հետ, Պալատի մինիստրը, շքախմբի անդամները և զօրահրամանատարներ։ Ապա կայացաւ նախաճաշ Բարձրագոյն ներկայութեամբ։

Գործակալութիւնս շատ քաղաքներից հեռագիրներ ստացաւ, ուր կատարվել են մաղթանքներ։ Մի քանի տեղ բանտարկեալների վիճակը թեթևացրել են։ (Հ. Գ.)

Ստոկհօլմ, 22 յուլիսի

Խաղաղութեան միջազգային կօնգրէսը այսօր մի բանաձև ընդունեց Ֆինլանդիայի վերաբերութեամբ, որով ցաւ է յայտնվում, որ ռուսաց կառավարութիւնը և օրէնսդրական հաստատութիւնները փոփոխեցին վաղեմի օրէնքները, առանց Ֆինլանդիայի համաձայնութեան. յոյս է յայտնվում, թէ ապագայում կը վերականգնվեն այն յարաբերութիւնները, որոնք աւելի են համապատասխանում Ռուսաստանի և Ֆինլանդիայի յարաբերութիւններին։

Ապա կօնգրէսը ընդունեց մի ուրիշ բանաձև, որով ուրախութիւն է յայտնվում ռուս-եապօնական համաձայնութեան առիթով, որ խաղաղ բարեկամական յարաբերութիւններ է որոշում Ռուսաստանի և Եապօնիայի միջև, և վերացնում է ապագայի վերաբերութեամբ ամեն մի թիւրիմացութիւն։

Ի պատիւ կօնգրէսին մասնակցողների՝ արքայական ամրոցում տեղի ունեցաւ խնճոյք, որին ներկայ էին մօտ 600 մարդ։ Հիւրերին ընդունում էր պրինց Կարլը։ (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 22 յուլիսի

«Թայմսը» տպել է սըր Ֆրէնսիս Իւնգհեբէնդի յօդուածը, ուղարկված Տիբէթից։ Յօդուածի մէջ խօսվում է անգլօ-ռուսական համաձայնութեան մասին և մատնանշվում է, որ ներկայ դէպքում շահվեցին բացառապէս չինացիները, որոնք հանգստութեամբ հեռուից դիտում էին, թէ ինչպէս անգլիացիները խաղաղեցնում էին յամառ տիբէտցիներին։ Երկու քաղաքակիրթ պետութիւնների այսօրինակ դրութիւնը ներկայանում է հեգծ ու ծիծաղելի։ Բրիտանական և ռուսական գործակալները գործում են միասին Կլասում, ինչպէս անում են այժմ Կալգարում։ Նրանք կարող էին, յիրաւի, պաշտպանել իրանց երկրի շահերը, ցրել կասկածոտութիւնը և խափանել ներկայինի նման խռովութիւնը, միշտ ընթանալով բոլորի գլուխ. Նրանք յետ կը պահէին ագէտ տիբէտցիներին անգոյշ և անմիտ քայլերից, իսկ տեղացի չին պաշտօնեաներին խառութիւններից, կապահովէին նեղքին հանգստութիւնը և կանոնաւոր հաղորդակցութիւն կը սահմանէին արտաքին աշխարհի հետ։ Չինաստանը ցանկանում է այնպիսի հիւպատոսական գործակալների, որոնք գոյութիւն ունեն չինական պետութեան միւս բոլոր մասերում. ըստ երևոյթին հիմք չը կայ, որ նրանք Տիբէտում չը լինեն։ Առանց այսօրինակ ձեռնարկութիւնների այս ուղղութեամբ խռովութիւնը աստիճանաբար կը տարածվի Տիբէտում, վէրքը միշտ բաց կը մնայ։ (Հ. Գ.)

Պարիզ, 22 յուլիսի

Երկաթուղիների մեքենավարները և կաչեգարները որոշեցին աջակցել երկաթուղային բանուորներին երկուսեք պահանջների իրագործման համար։

Պերլաշէզ գերեզմանատան աշխատանքներ կատարող կապալառուների լօկաուտը տարածվեց քաղաքային բոլոր գերեզմանատների վրա։

Այն տան մէջ, որի ստորին յարկը վարձած ունի մի բանուորի ընտանիք, իսկ վերինը՝ մի ոստիկանի ընտանիք, դրվեցին պատրոյգային երկու ռումբեր. մինը պայթեց, բայց վնաս չը տուեց։ (Հ. Գ.)

Մադրիդ, 22 յուլիսի

138 անդալուզեան ընկերութիւններ, որոնք հաշւվում են 80,000 մարդ, Կանալէխասին մի ուղերձ են ուղարկել, որով ողջունում են հակակղերական քաղաքականութիւնը։ Հանրապետական ու Սօրեանօն յուլիսի 25-ին ցոյց է պատրաստում Սան-Սեբաստիանում կլէրիկալ ցոյցի դէմ։ (Հ. Գ.)

Համբուրգ, 22 յուլիսի

Մեծ նաւաշինարաններում աշխատանքները դադարեցրին մօտ 8000 բանուորներ, որոնք պահանջում են կարճել բանուորական օրը և աւելացնել աշխատավարձը։ (Հ. Գ.)

Պ ե տ ե ր բ ու ր գ.—Օգոստոսին մինիստրների խորհուրդը կը քննէ առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրի զեկուցագիրը այն մասին, որ արտասահմանեան դրամատէրերին թոյլ չը տրվի շահագործել Մայկօպի նաւթը։ Լուրերին նայած, միւս մինիստրները դէմ են արտասահմանեան հպատակների իրաւունքները սահմանափակելուն, բայց գտնում են, որ անհրաժեշտ է միաժամանակ ապահովել ռուս ազգաբնակութեան շահերը։

Լուրերին նայած, ինտենդանտական վերջին ձերբակալութիւնները շատ ճնշող տպաւորութիւն են թողել բարձր շրջաններում, ուր խօսում են քննութեանը օր առաջ վերջ դնելու մասին։

Վերստին խօսում են Պետական Դումայի ընտրութիւնների համար ընտրողական իրաւունքի փոփոխման մասին։

Բ ե ր լ ի ն.—Ձերբակալվեց քաղաքային դպրոցի ռեկտոր Բօկկը։ Նա կասկածվում է աշակերտուհիների հետ անբարոյական յարաբերութիւններ ունենալու մէջ երկար տարիների ընթացքում։

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պոլիս, 14 յուլիս

Կարգ մը ազգային երեսփոխաններ, որոնց մէջ կը գտնուին Գ. Զօհրապ, Պետրոս Հալաճեան, դոքտ. Թորգոմեան և Ս. Քեաթիպեան, Զօհրապի հրաւէրով, մէկ օր առաջ, հաւաքում ունեցան՝ կարծիք փոխանակելու ազգ. գործերու մէջ տիրող յուսահատական դրութեանը մասին։ Առաջին հաւաքումի մէջ ներկայ գտնուեցան քանի աւելի երեսփոխաններ, երկուքը քահանայ։ Կազմուեցաւ կուսակցութիւն մը, ազատական երեսփոխաններու կուսակցութիւն, որ ընտրեց յանձնախումբ մը երեք իրաւաբան անդամներէ, պաշտօն տալով որ մշակեն ծրագիր մը կուսակցութեան գործունէութեան համար սա հիմունքներու վրայ. 1) պահպանել մեր եկեղեցիին ժողովրդական կազմակերպութիւնը և ըստ այժմ ընդունակ ընել յառաջդիմական բարեփոխութեանց. 2) դպրոցական բարեփոխութիւն՝ այնպէս որ մեր ուսանողները կարենան դիւրաւ մտնել պետական վարժարաններու մէջ. 3) ընդհանրական հարցերու մշակութիւն, որպէսզի ազգ. ժողովի նիստերը ամուլ չանցնին. 4) ամուսնական դատաստանական կատարեալ կազմակերպութիւն. 5) վանական բարւոք մատակարարութիւն, որով կարելի ըլլայ հասոյթները գործածել կրթական գործին, և դեռ այդպիսի հարցեր։

Կուսակցութիւնը, մշակուած ծրագրի մը վրայ, պիտի ջանայ իր կողմը շահիլ կուսակիցներ, և, միևնոյն ատեն, ստիպել, որ կազմուի հակառակորդ կուսակցութիւն մը, այսուհետև պայքար մղելու ո՛չ թէ ամեն դատարկ հարցերու շուրջ, այլ կենսական հարցերու վրայ։

Հակառակութիւնները, զանազան դասերու մէջ, շատ սուր են տակաւին. թերթերը, մղուած այլևայլ պատճառներէ, աւելի սնունդ կուտան կիրքերու յուզումին, քան թէ խաղաղասիրական զգացումներու. պարզ դէպքերու կամաւոր խեղաթիւրումները կը հասնին, շատ անգամ, այնպիսի կէտերու, որ իսկապէս զարմանք կը պատճառեն։ Ու ակամայ ստիպուած կը խոստովանիս, որ նիւթական շահերը կը կուրացնեն հանրային ըմբռնումներու տեսակէտները, որով կիրքերը կը մնան միշտ ու հետզհետէ աւելի սուր վիճակի մէջ։

Կարգ մը անհատներ, որոնք կը սիրեն զիրենք աւելի չէզոք ներ համարիլ, դիմում ըրած են պատրիարքին, յայտնելով թէ իրենք կը փափագին խմբակցութիւն մը կազմել և, կերպով իւիք, միջնորդել հակառակորդներու մէջ, հասկնալ փոխադարձ ու հասկնալի ըլլալ։ Ատոնց պարագլուխ կը համարուի Ստեփան Գարաեան, ան՝ որ նախորդ վարչութեան ատենապետն էր, պետական օրէնսդրական պաշտօնեայ, իսկապէս ազնիւ ու անկեղծ անհատ մը։

Այս շարժումները անշուշտ կունենան իրենց օգտակարութիւնը և հանրութիւնը, որ այսօր կոյր ձեռքերու և զուցէ ուրիշներու շահասիրական ձգտումներուն գործիք է մեքենաբար, կը փոխուի մէկ օրէն միւսը։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ի Ն Չ Ո Ր Ի Չ Ա Ն Ե Ն Ք

Մի շարք բողոքների, հայկական ներկայ ժամանակիս իրականութիւնը վերագնահատող հրապարակախօսների և մի խումբ տրտնջացող հայ ինտելիգենցիայի միջից՝ հազիւ ենք հանդիպում այնպիսիների, որոնք կարողանային ցոյց տալ մեզ գործնական ճանապարհ, այսօրվայ մեռելութիւնից դուրս գալու և դէպի եւրոպական կեանքի կենդանութիւնն անցնելու համար։

Զափազանց շատ է ասվել և գրվել այն հարցերի մասին, թէ մենք գրականութիւն չունենք, որ մեր թատրոնը Չխեղեդային

դարաշրջանումն է գտնվում, որ մեր մամուլը չ՛ կարողանում առողջամիտ ուղեկցի դեր կատարել և այլն, և այլն։

Ասել և ասում են թէ նրանք, որոնք խսկապէս զգում և ըմբռնում են այդ իրականութեան ողբալի դրութիւնը, և թէ նրանք, որոնք ուզենալով ցոյց տալ իրանց «ճաշակի նրբութիւնը» և «մտքի զարգացողութիւնը»—ոչ այս, ոչ այն—իրանց պարտքն են համարել քիթները ցից պահել և մի-մի քար նետելով՝ անցնել նրա մօտով։

Սակայն բնորոշ է այն, որ թէ առաջինները և վերջինները միմիայն ասել և խօսել են, իսկ գործի մասին ոչ ոք չէ մտածել։

Այստեղից մեզանում, մեր ժամանակի իրականութեան վրա քարեր նետելը դարձել է մի տեսակ մօդա, և նա՝ ով ուզում է իրան առաջադէմ երիտասարդ համարել՝ բաւականանում է միայն այդ գործով։

Բայց մի՞թէ դրանումն է մեր փրկութիւնը, մի՞թէ մենք կարող ենք խօսքերով միայն կերակրվել, և, արդեօք, դրանով կարո՞ղ ենք մի որևէ առաջադիմական քայլ անել։

Պարզ է, որ ո՛չ։

Մեզ հարկաւոր է գործ։

Այդ էլ է ասվել, սակայն դրութիւնը մնացել է դարձեալ անփոփոխ։

Ինչու։ Որովհետև գործ առողները ասել են «գործ» և լռել ու չեն ցոյց տուել, թէ ինչպիսի գործ։

Կարդալով պրոֆ. Ի. Ի. Օզերովի ճանապարհորդական տպաւորութիւնները Եւրոպայի մասին, ակամայից կանգ առայ Չեխիայի վրա։

Յարգելի պրոֆեսորն իր „Россія въ міровой семьѣ" գրքոյկում մատնանշում է, թէ ինչպէս չեխերը ժողովրդի տգիտութեան դէմ կռւելու համար՝ զանազան գարեջրատներում, թէյարան-կաթնատներում, բիլիարդ և այլն խաղացվող միջավայրերում՝ հիմնել են գանձարկղներ, որտեղ յաճախորդները մի-մի բաժակ գարեջուր խմելիս կամ թէ բիլիարդ խաղալիս՝ պարտք են համարում մի քանի գրօշ նետել ժողովրդի տգիտութեան դէմ կռւելու համար։ «Եւ այդ փողերով,—ասում է պրօֆ. Օզերովը,—նրանք բաց են անում դպրոցներ, գրադարաններ, կազմակերպում են դասախօսութիւններ և այլն, և այլն»։

Ահա մեզ մի կենդանի օրինակ։

Ասացէք, խնդրեմ, հայ ընթերցող, մի՞թէ դժուարին գործ է մեր վաճառանոցներում, թէյատներում և այլ համանման հիմնարկութիւններում այդպիսի գանձակղներ կախելը... մի՞թէ մենք աւելի լաւ չէինք անի, եթէ, փոխանակ ագռաւների նման կռնչալու՝ «չը կայ, չը կայ», վերցնէինք և վաղնեթ դիմէինք այդ գործի իրականացմանը։ Կասկած չը կայ...

Մեզ հարկաւոր են լաւ, առողջամիտ և բարձրագոյն կրթութիւն ստացող հրապարակախօսներ, գրականագէտներ, թատերագիրներ, դերասաններ, թարգմանիչներ. բայց չունենք փող, որպէսզի կարողանայինք օգնութեան ձեռք կարկառել այդ ուղղութեամբ պարապողներին և առաջ զարկ տալ ընդհանուր ժողովրդական զարգացմանը։

Եթէ մենք ունենայինք մի մարմին (հաստատված օրինական ձևով), որ կարողանար ղեկավարել այդ գանձարկղների տարածման գործը, պահէր նրա ելևմտի հաշիւները, հիմնէր թարգմանական բիւրօ՝ բոլոր նորագոյն թէ գրական և թէ թատերական գրուածքները թարգմանելու համար, հրատարակէր և տարածէր տգէտ ժողովրդի մէջ մի շարք ձրի հրատարակութիւններ, կազմակերպէր ժողովրդական ձրի դասախօսութիւններ և, վերջապէս, հիմնէր ու լաւ հողի վրա դնէր մեր դպրոցական նիւթական խնդիրը, այն ժամանակ մենք կարող էինք նոր միայն պարծենալ, որ մեզ համար խօսքը չէ, որ ղեկավարում է մեզ դէպի առաջադիմութիւն, այլ իսկը գործը։

Եւ ժողովուրդը բէալ կերպով շօշափելով այդ գանձարկղներից ստացած բարոյական օգուտները՝ աւելի հաւատարմութեամբ կը վերաբերվէր դէպի այդ ղեկավարող մարմինն ու ինքն էլ մի օր իր պարտքը կը համարէր՝ խանութում մի քանի րուբլու բան գնելու հետ միասին՝ մի քանի գրօշ էլ ժողովրդական լուսաւորութեան գործին նուիրելը։

Թող նա, ով իսկապէս ցաւում է մեր հայկական՝ կասեմ՝ սոսկալի իրականութեան վրա, արձագանք տայ մեր այս խօսքերին և օր առաջ աջակցի գործի իրականացմանը։

Սպասում ենք։ Մ. Ազեան

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՈՒՍՈՒՑՉ. ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Պետերբուրգ, 24 յունիսի

Փիլիսոփայական և միւս բոլոր գիտութիւնների հետ զուգընթացաբար առաջ է գնում մանկավարժական գիտութեան զարգացումը, և շնորհիւ վերջինիս է, որ ներկայումս գոյութիւն ունեն երկրագնդի վրա բազմաբովանդակ ամեն տիպի ու կարգի դպրոցներ։ Մենք, կովկասահայերս, ռուսական իշխանութեան անմիջական ազդեցութեան ենթարկվելով՝ բնականաբար մեր բոլոր կուլտուրական և կրթական հիմնարկութիւնները, առանց բացառութեան, կրում են ռուսական ազդեցութեան կնիքը. բաւական է չշտել, որ մեր ծխական տարրական դպրոցները թէ առարկաների քանակի և որակի տեսակէտից նոյնն են և դեռ աւելի ցած են դրված, քան ռուսական ժողովրդական տարրական և զեմստվային դպրոցները. իսկ դպրոցական դասագրքերը, նոյնիսկ «Մայրենի լեզուի» հրատարակութիւնները, առանց բացառութեան, սկզբից մինչև վերջը ռուսաց դասագրքերի ընդօրինակումներն են։ Ուստի ցանկալի կը լինէր, որ մեր դըպրոցի ուսուցչական խմբերը բազմակողմանի կերպով ծանօթանային ռուսական դպրոցների ծրագիրների, նրանց աւանդած առարկաների, դասաւանդման մեթօդիկայի և վերջապէս ռուս ականաւոր մանկավարժների նորագոյն արծարծած սկզբունքային խընդիրների հետ։

Վերջերս Ռուսաստանում առանձին հետաքրքրութիւն է զարթել դէպի մանկավարժութիւնը, և արդէն հիմնված է Պետերբուրգում բարձրագոյն մանկավարժական ակադեմիա. հետզհետէ բացվող բարձրագոյն կուրսերում առանձին աչքի ընկնող տեղ տրվում է մանկավարժական բաժնին, իսկ սկսած 1908 թ. Պետերբուրգի կայսերական համալսարանում պարբերաբար տեղի են ունենում ամառային ուսուցչական կուրսեր, հասարակական դասախօսութիւններ անուանակ՝ մանկավարժական ընդարձակ և հետաքրքրական բաժնով։ Այդ կուրսերը բանալու միտքը առաջին անգամ յղացել են մի խումբ մարդիկ՝ տեղիս քաղաքային դպրոցի տեսուչ Դուշիչկինի նախաձեռնութեամբ. արդէն կազմված է առանձին մշտական յանձնաժողով (12 անդամից կազմված բիւրօ, որ բաղկացած է տարրական ու միջնակարգ դպրոցների ուսուցիչներից և պրոֆեսորներից) և վերջինս ունի 180 անդամ։ Քանիցս անգամ, ինչպէս այս տարի, մշտական յանձնաժողովը դիմեց կառավարութեանը՝ միջնորդելով մշտական կուրսեր բանալու, սակայն միշտ էլ բացասական պատասխան ստացվեց, այնպէս որ ամեն տարի պէտք է մշտական կօմիսիան դիմէ նոր իրաւունքներ ստանալու։ 1908 թ. կուրսերը սկսվել են յունիսի 5-ից մինչև յուլիսի 8-ը. ունկնդիր ուսուցիչ-ուսուցչուհիների թիւը եղել է 575 հոգի. 1909 թ. յունիսի 14-ից մինչև յուլիսի 20-ը ուսուց.-ուսուցչուհիների թիւը 478 հոգի. քչութիւնը բացատրվում է նրանով, որ խօլերա է եղել. և ներկայ 1910 թ. յունիսի 8-ից մինչև յուլիսի 20-ը։

Այս տարի Ռուսաստանի ամենահեռաւոր ծայրերից եկած ուսուց.-ուսուցչուհիների թիւը հասնում է 1,200-ի։ Կայսերական համալսարանի աուդիտօրիայում գրեթէ կանգնելու տեղ չը կայ. երկսեռ ուսուցչական խմբերի մեծագոյն մասը զեմստվային դպրոցի ուսուց.-ուսուցչուհիներ են. նաև եկել են ամեն կարգի ու տիպի դպրոցներից, սկսած ժողովրդական տարրական, եկ.-ծխական, երկաթուղային գծերի, քաղաքային, մինչև իսկ պրօգիմնազիայի և միջնակարգ դպրոցների ուսուցիչներ. հաւաքվել են այս կուրսերում սկսած երիտասարդ, թարմ ույժերից մինչև 45—55 տարեկան հասակաւորները, սակայն այս ուսուցչութիւնը մի կաթիլն է հսկայական ռուս կրթական ովկիանոսի։ Բացի տարրական նոր սկսնակ գրագիտական և դեռ մի շարք անկազմակերպ դպրոցներից, Ռուսաստանում այժմ մօտաւորապէս գոյութիւն ունեն 90—100 հազար կազմակերպված սուկ ժողովրդական դպրոցներ, իսկ ուսուցչութեան թիւը հաշւում են 150—200 հազար։ Ռուսաստանի այս անպաճոյճ, վերին աստիճանի պարզ և հնամաշ հագնված զորշ ուսուցչական մասսայի իւրաքանչիւր անդամն ունի իր հերոսական պատմութիւնը, իր քաշած ու կրած կեանքի դառն հէքիաթներն ու լեգենդաները։

Եկել են Ռուսաստանի բոլոր անկիւններից, նոյնիսկ Միջին Ասիայից, Թուրքեստանից և Հեռաւոր Արևելքից. Կովկասը շատ մասնակցութիւն չէ ներկայացնում. մեծ մասամբ կենտրոնական Ռուսաստանի նահանգներից են. կան Մանջուրիայի երկաթուղային գծի դպրոցների ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, տարեկան 1,875 րուբլի ռոճիկով. Վլադիվօստոկի և մի քանի տեղերինը հասնում է 900—1,000 ր. տարեկան, իսկ Եւրոպական Ռուսաստանի ուսուցչի սովորական վարձը միջին թւով հասնում է 360 ր., այսինքն 30 ր. ամսական. այնպիսի տեղերի տարրական դպրոցների ուսուցիչներ կան, որոնց ընկնում է տարեկան միայն 65 ր., իսկ եկ.-ծխ. դպրոցներին նոյնիսկ 24 ր. տարեկան։

Գաւառի այս ուսուց.-ուսուցչուհիները մեծ մասամբ անծանօթ են լինում միմեանց. այդ կուրսերը նրանց կապում են միմեանց հետ, այստեղ համախմբված գտնում են միմեանց և կազմակերպվում են առայժմ հայրենակցական խմբերի։ Կուրսերը բաժանվում են երկու սեկցիայի՝ հումանիտար և բնապատմական ընդհանուր մանկավարժական բաժնով. այս տարի ծրագիրն անհամեմատ ճոխ է և բազմակողմանի։ Չը նայելով որ դասախօսութիւնները տեղի են ունենում ամբողջ օրը (առ. ժամը $9^1/_2$-ից մինչև երեկ. ժամը 10-ը), սակայն համալսարանի ակտի դահլիճը լիք լեցուն է, կանգնելու տեղ չը կայ. իւրաքանչիւր սեկցիայից յետոյ ծանր է լինում շնչել այդ հսկայական դահլիճում։ Նախադահլիճում սանդուղքների վրա, հանդերձատանը, թէյարանում, ճաշարանում, դասախօսութիւնների թէ սկզբին և թէ վերջում սկսվում է ուսուցիչ-ուսուցչուհիների մէջ տաք վիճաբանութիւն, կարծիքների փոխանակութիւն զանազան մանկավարժական և հասարակական բնոյթ կրող լուրջ խնդիրների վերաբերմամբ. և այս բոլորն այնպիսի օրինակելի կարգապահութեամբ և լրջութեամբ է կատարվում, որ Կովկասի հայ ուսուցիչը չէ էլ կարող պատկերացնել։ Այո, մազերս փշաքաղվում են, երբ միտքս են գալիս Թիֆլիսում մեր հայ-ուսուցիչների կազմած ընդհանուր և մասնաւոր ժողովները. կատարեալ քաոս, Լէնկթեմուրի և Չինգիզխանի արշաւանքներ, անձնական կիրք, հայհոյանք, ծաղր, պոչաւոր բամբասանքներ, ինտրիգներ, կատարեալ սխրագիութիւն։ Այստեղ ուսուցչի առաջ բացվում են նոր հօրիզոններ, նոր ձևեր, աւելի իրական մըտքեր ու սկզբունքներ. և այդ բոլորը արձագանք են տալիս այս դասախօսութիւններում։ Դասախօսները բոլորն էլ, առանց բացառութեան, գտնվում են իրանց կոչման բարձրութեան վրա. մեծագոյն մասը պրօֆեսորներ են. իւրաքանչիւր դասախօսութեան սկզբում և վերջում ամբողջ աուդիտօրիան լցվում է բուռն ծափահարութիւններով։ Հետաքրքրական է տեսնել, թէ ինչպէս պրօֆ. Ա. Կ. Բօրօզդին և փորձառու մանկավարժ Դուշիչկին ամբողջ ժամեր կերակրվում են ուսուցչութեան համեստ սեղանից և մի բոպէ անգամ չեն բաժանվում ուսուցչութիւնից. սրանք համեստ են, պարզ, ազնիւ և վերին աստիճանի ընկերական. չը գիտեն ոլիմպիական բարձրութիւնից նայել դէպի իրանց կրտսեր և նորաբողբոջ կօլեգաները։ Դուշիչկինը, որ մանկավարժական բաժնի ղեկավարը և դասախօսն է հանդիսանում, ամենայն համեստութեամբ և սիրալիր կերպով իւրաքանչիւր անգամ լսում է ուսուցիչների առարկութիւնը իր դասախօսութիւնների և կազմած փորձնական դասերի վերաբերմամբ։ Դասախօսութիւնների հետ զուգընթացաբար հասարակ և մանաւանդ կիրակի օրերը լսարանականները, զանազան խմբերի բաժանված՝ էկսկուրսիայի համար, հմուտ ղեկավարների առաջնորդութեամբ գնում են Պետերբուրգի շրջակայքը՝ Կրօնշտադ, Ցարսկօէ-Սէլօ, այցելում են բուսաբանական այգին, կենդանաբանական և գիւղատնտեսական թանգարանները, զանազան գործարաններ, Էրմիտաժ, Ալէքսանդր III-ի թանգարանը, արքայական փարթամ և շքեղ դահլիճները և վերջապէս այն բոլոր գեղարուեստական տաճարներն ու թանգարանները, որոնք հետաքրքրական և ուսանելի են Պետերբուրգում. այդ գեղարուեստական սալօններում և թանգարաններում բացվում ու պարզվում է ուսուցչութեան առաջ հնագարեան սիմվօլիկ գեղեցկութիւնների լեզուն ու արուեստը։ Ալէքսանդր III-ի գեղարուեստական թանգարանի գլխաւոր դահլիճի ճակատին հայի առաջ բացվում են իր ազգի տաղանդաւոր և անզուգական Այվազովսկիի հոյակապ նկարները, ինչպէս են՝ «Իններորդ ալիք», «Համաշխարհային ջրհեղեղ», «Աշխարհի ստեղծագործութիւնը», «Ալիք» (հսկայական նկարը) և այլն։ Իսկ Էրմիտաժում հնագիտական մասում կը տեսնէք՝ Կ. Պօլսից բերված 1293 թւի Հեթում թագաւորի օրից մնացած մի արծաթեայ երկ-փեղկանի արկղիկ, Քրիստոսի խաչելութիւնը, Հեթում թագաւորի և մի քանի հայ սրբերի նկարներով։

Ես իբրև նախանձախնդիր հայ ուսուցչի և հայ մատաղ սերնդի մտաւոր ու բարոյական առաջադիմութեանը՝ կը ցանկայի, որ մեր ուսուցիչներից հրապարակ գային նախաձեռնող ույժեր, որոնք գիտակցելով այդ հրապարակային դասախօսութիւնների վեհ նշանակութիւնը, նման ամառային սիստեմատիկ կուրսեր բանային Թիֆլիսում և հրաւիրէին գիտական պատրաստութեամբ ույժեր։

Սոյն գործի աջող ձեռնարկութիւնն անպայման արժանի է առանձին խրախուսանքի։

Անշուշտ ամառային այս հասարակական դասախօսութիւններն ունեն իրանց բազմակողմանի արդիւնաւէտ նշանակութիւնը. բացի այն, որ սրանց միջոցով որոշ թարմութիւն, հետաքրքրութիւն և կենդանութիւն առաջ կը գայ ուսուցչական խմբերի մէջ, այլ և, որ ամենագլխաւորն է, լրացվում և ընդարձակվում է ուսուցչի մտաւոր աշխարհհայեացքը, թէ ընդհանուր և թէ մասնագիտական պատրաստականութիւնը։

Յ. Դերենիկեանց

ՇՈՒՇՈՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

I

Եթէ մեր մէջ կայ մի դպրոց, որի կեանքը այնքան հարուստ է խռովութիւններով և ինտրիգներով, դա Շուշու թեմական դպրոցն է։ Երկար ու ձիգ տարիներից ի վեր այդ դպրոցի ներքին, կուլտուրական կեանքը զբաղեցրել է մեր հասարակութեանը, միշտ էլ մտատանջութեան առարկայ է դարձել մեր իրականութեան մէջ։ Կռիւ, խռովութիւն, անհամերաշխութիւն, փոխադարձ ատելութիւն, ինտրիգներ—ահա թէ որպիսի բառերով կարելի է բնորոշել այն յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունեն տեսչի և հոգաբարձութեան, հոգաբարձութեան և տեսչի, տեսչի և ուսուցիչների, ուսուցիչների և աշակերտների միջև։ Ամենքիս համար ակներև ճշմարտութիւն է, որ ուսուցիչը յաճախ մոռացած իր նուիրական պարտականութիւնը, վեհ կոչումը, թողած իր դասերը՝ զբաղվել է ինտրիգներով և երկպառակութիւններով, լարել է աշակերտների մի մասը ուսուցչական պերսօնալի միւս մասի դէմ։ Կանոնաւոր և նորմալ պարապմունքները յաճախ բացակայել են դպրոցական կեանքում, ուսուցիչների և աշակերտների գիտութեան չափը կանգնած է եղել ամենաստոր աստիճանի վրա։ Պարզ և բնական է, որ այսպիսի պայմաններում դպրոցն առաջ գնալ չէ կարող, և նրա առաջխաղացման գործը պիտի կաղայ։ Ճիշդ այդպիսի մի վիճակում էր գտնվում Շուշու թեմական դպրոցը 1909/10 ուսումն. տարւայ ընթացքում։

Այս այսպէս լինելուց յետոյ՝ պէտք է նոր ընթացք տալ գործին և անհրաժեշտ փոփոխութիւններն անել դպրոցական կեանքում։ Շուշու թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ինչպէս յայտնի է ընթերցողին, արձակել է ամբողջ ուսուցչական կազմը իր տեսչով։ Այդ նոյն հոգաբարձութիւնն արձակել է նաև իր խնամքին յանձնված Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի ուսուցչական խումբն իր աւագ-ուսուցչի հետ միասին։ Նախ քան այդքան կարևոր այս հարցին ըստ էութեան դառնալը, ես կանգ կառնեմ հոգաբարձական կազմի իրաւական կողմի վրա։

Վերջերս լուրեր էին պտտում քաղաքում, որ հոգաբարձութեան ժամանակամիջոցը լրացած լինելով՝ պէտք է որ թողնէ իր գործունէութեան ասպարէզը, որ հոգաբարձուներից երկու հոգի արդէն հրաժարական են տուել, իսկ մէկն էլ բացակայ է քաղաքից, ուրեմն մնացած 3 հոգու որոշումները իրաւական ույժ և նշանակութիւն ունենալ չեն կարող։ Պէտք է ասեմ, սակայն, որ ասեկօսէները արհամարհելով, իրերի դրութիւնն այլ կերպ պատկերացաւ մեր առաջ, երբ մենք մանրամասն և ուշադրութեամբ ծանօթացանք հոգաբարձութեան նիստերի արձանագրութիւնների հետ։

Բանից երևում է, որ հոգաբարձութեան նախագահ Եղիշէ վ. Աճառեան առանձին գրութեամբ յայտնած է եղել Վեհափառին հոգաբարձութեան ժամանակամիջոցը լրանալու մասին և խնդրած է եղել Վեհի հաճութիւնը հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան մասին մինչև նոր ընտրութիւնները. և հայր նախագահը ստանում է Էջմիածնից ներկայ տարւայ մայիսի 26-ի № 1432 գրութիւնը հետևեալ բովանդակութեամբ. «Դիւանս զեկուցանելով Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին Ձեր ամսոյս 22-ի թ. 32 յայտարարութիւնը՝ ընդունեց բարձր հրաման յայտնել Ձեր Բարձրապատուութեան, որ թեմ. հոգևոր դպրոցի հոգաբարձական ներկայ կազմը պէտք է շարունակէ իր պաշտօնը, հետևապէս և իր կարգադրութիւնն անէ, մինչև նոր հոգաբարձական ընտրութիւնն ու հաստատութիւնը»։

Այս գրութիւնը կարդացվում է հոգաբարձական 26-րդ նիստում, յունիսի 16-ին. հէնց այդ հիման վրա էլ հոգաբարձութիւնն իրաւունք է համարում դպրոցի տէր և տնօրէնը լինելու։ Եւ որովհետև ուսուցչական կազմի լուծման հարցն էր դրված հրապարակի վրա, ուրեմն ցանկալի էր, որ պաշտօնավարող բոլոր (6 հոգի) հոգաբարձուները ներկայ լինէին այդ նիստին. հոգաբարձութիւնը յունիսի 19-ին հեռագրով դիմում է քաղաքից բացակայ իր անդամ Դաւիթ Մելիք-Շահնազարեանին գալ և ներկայ լինել հոգաբարձական նիստերին։ Դ. Մելիք-Շահնազարեանը յունիսի 27-ի իր գրութեամբ յայտնում է հոգաբարձութեան հետևեալը. «Քաղաքից բացակայ լինելով և գործիս հանգամանքները չը ներելով ներկայ գտնվելու հոգաբարձական նիստերին, այսու յայտնում եմ ի գիտութիւն իմ յարգելի պաշտօնակիցներին, որ ես համաձայն եմ նրանց հետ դպրոցների ուսուցչական խմբերի լուծելուն և իրանց հայեցողութեամբ նոր ուսուցչական խմբեր և տեսուչ հրաւիրելուն»։

Ահա այսպիսի պայմաններում հոգաբարձութիւնը յունիսի 30-ին նիստ է գումարում, ուր և քննվում է ուսուցչական հին կազմի պահել չը պահելու խնդիրը։

II

Հոգաբարձութեան յունիսի 30-ի նիստին, բացի նախագահ Եղիշէ վարդ. Աճառեանից, ներկայ էին հոգաբարձութեան անդամներ Եղիշէ քահ. Թարխանեան, Ա. Տէր-Յարութիւնեան, Զ. Բալայեան և Ա. Մանգասարեան։ Դ. Մելիք-Շահնազարեանի գրաւոր համաձայնութիւնը՝ խումբը լուծելու մասին՝ արդէն կար, իսկ ինչ վերաբերում է վեցերորդ հոգաբարձու Գր. Մինասբէկեանին, նա, իր սովորութեան համաձայն, այս անգամ ևս բացակայ էր նիստից։ Միջանկեալ ասեմ, որ նա ամբողջ տարւայ ընթացքում շատ սակաւ էր յաճախում նիստերին։

Հայր նախագահը՝ բանալով նիստը՝ յայտարարում է օրակարգում նշանակված քննվելիք հարցերը։ Նախ խօսում է հոգաբարձու Ա. Մանգասարեան այնպիսի հարցերի մասին, որոնք ոչ մի կապ չունէին օրակարգի հետ։ Այդ տեսակէտից խիստ բնորոշ են նախագահ վարդապետի հետևեալ խօսքերը՝ ուղղված Ա. Մանգասարեանին. «Այս առաջին անգամը չէ, որ դուք ձեր անտեղի հարցերով ու այլ խընդիրներ մէջ բերելով խանգարում էք ժողովը և թոյլ չէք տալիս խորհելու այն նիւթի մասին, որի համար ժողովվել ենք այստեղ, այլ ամեն անգամ ժողովներին ներկայ գտնվելով և զանազան խծբծանքներով զբաղվելով, միշտ աշխատել և աշխատում էք ձեր խռովարար բնաւորութեամբ կարգը խանգարել։ Ուստի ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ չեմ կարող ուշադրութիւն դարձնել ձեր անտեղի և գործին չը վերաբերվող հարցերին»։

Ա. Մանգասարեան, ըստ երևոյթին վիրաւորված՝ նախագահի խօսքերից, հեռանում է նիստից ասելով. «Ես հրաժարվում եմ մասնակցել ժողովին»։

Ապա հոգաբարձութիւնը մանրամասն քննելով իր առաջ դրած հարցը՝ գտնում է.

1) «Որ ուսումնական տարւայ ընթացքում ուսուցիչների մէջ խռովութիւններ և երկպառակութիւններ են եղել, ուսուցիչները միմեանց դէմ կռւելիս են եղել, որ մանկավարժական ոչ մի խնդիր չէ արծարծվել մանկավարժական ժողովներում (տես հոգաբարձութեան յունվարի 20 ի, 26-ի, 27-ի, 29-ի և ապրիլի 9-ի, 14-ի և 29-ի նիստերի արձանագրութիւնները), որի հետևանքը եղել է դպրոցի աննշան առաջադիմութիւնը, ինչպէս այդ երևում է տեսչի ներկայացրած տեղեկագրի 11 րդ տախտակից, այսպէս Գ. հիմ. պատ. 39 աշակերտից փոխել են 9 ը, Գ. զուգ. պատ. 44-ից փոխել են 18-ը, Ա. հիմ. դաս. 37-ից 12-ը, Ա. զուգ. դաս։ 35-ից 10-ը, Բ. դաս. 38-ից 10-ը, Գ. դաս. 23 ից 10-ը, Զ. դաս. 15-ից 5-ը, թէև իսկապէս աւարտել են 3 հոգի, իսկ մնացածները վերաքննութիւն են ստացել 1—6 առարկաներից։

2) «Որ ընդհ. անկարգութիւնների շնորհիւ ազգային և կրօնական առարկաների դասաւանդութիւնը շատ վատթար դրութեան մէջ է եղել. իսկ հոգաբարձութեան յորդորները տեսչին և ուսուցչական խմբին՝ ուշադրութիւն դարձնել այդ առարկաների վրա՝ մնացել են անզօր. հայոց լեզուն խիստ կաղել է մինչև այն աստիճան, որ Զ. դաս. մի աշակերտ 1910 թ. մարտի 7-ին հոգաբարձութեան տուած խնդրում անում է աններելի մի շարք սխալներ. այսպէս օրինակ՝ «գաղթնակէտ» գրել է ե-ով, փոխանակ ե-ի. «յայտնած է» գրել է ը-ով, «վերցնէք» բառը՝ ե-ով, «նա» բառի վերջը յ է դրված և այլն և այլն...

«Կրօնական առարկաներ բոլորովին չեն եղել Գ., Ե. և Զ. դասարաններում. տեսուչը ինքնակամ կերպով Ե. և Զ. դասարաններում կրօնների պատմութիւն է աւանդել տուել աչքերը ծածկելու համար...»։

Ինչպէս երևում է արձանագրութիւններից, դեռ Աշոտ եպ.-ի օրօք Վեհափառը կարգադրած է եղել առանձին ուշադրութիւն դարձնել այդ առարկաների վրա։

3) «Որ տեսուչն աչառ վերաբերմունք է ցոյց տուել դէպի ուսուցիչները՝ մի մասին երկինք բարձրացնելով, իսկ միւս մասին անդունդը գլորելով։ Այս տարի աննպաստ կարծիքներ յայտնած ուսուցիչներին նա անցեալ տարին գովել է, որի հիման վրա էլ նրանք վերընտրվել են վերջին ուսումն. տարւայ համար, ինչպէս օր. Լևոն Թախտաճեան և Գեղէոն Տէր-Մինասեան։

4) «Որ տեսուչը վարչական մարդ չէ, իսկ այդ երևում է նրանից, որ մանկավարժական ժողովները միշտ աղմկալից են եղել, ուսուցիչները թողել հեռացել են, աշակերտները յաճախակի թողել են դասերը և ինքնակամ հեռացել դպրոցից, շատ անգամ վիրաւորել են ուսուցիչներին և անպատիժ մնացել. հոգաբարձութիւնը նկատել է անքաղաքավարի վերաբերմունք դէպի միմեանց և դէպի ուսուցիչներն ու դաստիարակները։

5) «Որ, ուսուցիչ Թախտաճեանի վկայութեամբ, աղօթքներ չեն կարդացվել Ե. և Զ. դասարաններում և մի ուսուցչի բողոքը այդ մասին մնացել է ապարդիւն տեսչի կողմից։

6) «Որ պետական լեզուն դրված էր վատ հիմունքների վրա, իսկ նրա աւանդումը յանձնված էր մի անփորձ ուսանողի (Մկր. Մելիք Յովսէփեանին), որը վատ էր աւանդում, իսկ քննութիւնների ժամանակ խայտառակ պատասխաններ էին տալիս. գրաւորները 30—40 սխալներով են (Զ. դաս. գրաւոր աշխատանքները), տեսուչը ռուսաց լեզուին չէր տիրապետում, հետևաբար չէր կարող հսկողութիւն ունենալ այդ առարկայի դասաւանդութեան վրա։

7) «Որ տեսուչը ինքնակամ փոփոխութիւններ է մտցրել դպրոցի ծրագրի մէջ. մի բան, որ Վեհափառը կարող է անել միայն։

8) «Որ տեսուչը թէև սկզբում պնդելիս է եղել, որ ուսուցիչը պէտք է ունենայ 24 դաս, բայց յետոյ նա այդ թիւը բարձրացրել է 27—30-ի, ինչպէս այդ երևում է նրա 1909 թ. սեպտ. 29-ի № 15 գրութիւնից։ Իսկ վերջում պարզվել է, որ նա աւելորդ դասերը տուած է եղել իր կուսակից ուսուցիչներին։

9) «Որ տեսչի առաջարկը, բանալ Զ. դաս., սկզբում արգելքի է հանդիպում հոգաբարձութեան կողմից միջոցների սղութեան պատճառով. բայց յետոյ տեսուչը կրկին հարց է յարուցանում այդ մասին, որ նրա պահպանութեան աղբիւր ծառայելու է Գանձասարի 3000 ր. կապալադրամը, իսկ եթէ այդ տուչութիւնը չը ստացվի, այն ժամանակ տեսուչը խոստանում է ուսուցիչների հետ ձրիաբար պարապել Զ. դասարանում։ Վերաբացվում է, սակայն, Զ. դասարանը, խոստացված նպաստը չէ ստացվում, իսկ ուսուցիչները ձրիաբար չեն պարապում. և

դուրս է գալիս, որ տեսուչը կամեցել է նոր դասեր ստեղծել իր և իր համախոհների համար. պարզ է, որ նա ինչ-որ խաղեր է եղել սարքելիս. իսկ Զ. դասարանում անկարգութիւններն ու խռովութիւնները միշտ անպակաս են եղել:

10) «Հոգաբարձութիւնը գտնում է, որ տեսչի խէթ և անբարեհաճ վերաբերմունքը դէպի մի քանի ուսուցիչներ և մասնաւորապէս դէպի Տիգ. Աղամալեանը միշտ էլ աչքի է ընկել. տարուայ ընթացքում եղել են բողոքներ այդ ուսուցչի դէմ, որ իբր թէ նա դասերը չը գիտէ, վատ է պարապում և այլն. այդ բոլորը ի նկատի ունենալով հոգաբարձութիւնը՝ հարցրել է տեսչի կարծիքը Աղամալեանի պարապմունքների մասին. նա պատասխանել է, որ «ինքը բազմիցս եղել է նրա դասերին և նրա դասաւանդութեան մէջ աչքի ընկնող թերութիւն չէ նկատել. դա աշակերտական մանր խծբծանք է»:

Ապա արձանագրութեան մէջ մենք գտնում ենք, որ Աղամալեանի քննութիւններին ընթերականները խիստ աչառ վերաբերմունք են ցոյց տուել. այսպէս՝ հանրահաշուի քննութեան ժամանակ ուսուցիչը դնում է 4, իսկ ընթերական՝ $2\frac{1}{2}$ կամ 3—. ուսուցիչը դնում է 5, ընթերական՝ 4— կամ $3\frac{1}{2}$. այս հանգամանքը ի նկատի ունենալով՝ աշակերտները հրաժարւում էին քննութիւն տալու տիեզերագրութիւնից: Հոգաբարձութեան յորդորներով միայն կարելի է լինում համոզել աշակերտներին գալ քննութեան, որին ներկայ է լինում նաև հոգաբարձութեան ներկայացուցիչը. իսկ վերջինս յունիսի 7-ի նիստում զեկուցանում է, որ քննութիւնը գոհացուցիչ է եղել:

Պէտք է շեշտել նաև այն, որ հոգաբարձութիւնն աչքի ընկնող թերութիւններ առհասարակ չէ նկատել Աղամալեանի մանկավարժական գործունէութեան մէջ. բոլոր դաւերն ու ինտրիգները սարքվել են Աղամալեանի դէմ մի քանի ուսուցիչների կողմից լոկ անձնական հողի վրա:

Եւ այս բոլորից յետոյ տեսուչը իր տեղեկագրի մէջ ամենասև գոյներով է նկարագրում Աղամալեանի դասաւանդութիւնը, նրան համարելով «անընդունակ և անպէտք» ուսուցիչ, մոռանալով որ նա տարուայ ընթացքում աննպաստ կարծիք չէ յայտնել նրա մասին...

Խօսելով Աղամալեանի մասին՝ պէտք է ասենք, որ մենք թէև ներկայ չենք եղել նրա դասերին, հետևաբար անծանօթ ենք նրա դասաւանդման մեթօդների հետ, բայց ի նկատի ունենալով այն խռովութիւններն ու յուզմունքները, որոնք ստեղծվել են նրա շուրջը Երևանում և Շուշում, գտնում ենք, որ նա պէտք է ընդմիշտ թողնէ դպրոցական ասպարէզը, եթէ կրթական հաստատութեան շահերը բարձր է դասում իր անձնական շահերից. և որքան մենք գիտենք՝ նա այդպէս էլ վարվելու է ապագայում: Նրա այդպիսի վարմունքը միայն պատիւ կարող է բերել իրան...

Բայց շարունակենք մեր յօդուածի կըտրած թելը:

Հոգաբարձութիւնը հիմնվելով վերոյիշեալ 10 կէտերից բաղկացած լուրջ և յարգելի պատճառաբանութեան վրա՝ որոշում է ազատ կացուցանել ուսուցչական խումբն իր տեսչով:

Կայացնելով այդպիսի մի դատավճիռ՝ հոգաբարձութիւնը չէ ուրանում, սակայն, որ պիտանի ուսուցիչները կը վերընտրվեն ապագայի համար: Ահա թէ ինչ է ասված այդ առիթով հոգաբարձական 28-րդ նիստի (յունիսի 30 ի) արձանագրութեան մէջ. «Անշուշտ ուսուցիչների մէջ եղել են անձինք, որոնք մի քանի տարիներ թէ մեզ մօտ և թէ ուրիշ դպրոցներում բարեխիղճ կերպով կատարել են իրանց պաշտօնը և չեն մասնակցել դպրոցում տեղի ունեցած խռովութիւններին. այդպիսիներին հոգաբարձութիւնն ի նկատի կունենայ նոր ուսուցչական խումբ կազմելիս»:

Այստեղից պարզ է, որ հոգաբարձութիւնը քաղաքացիական արիութիւն չէ ունեցել պահելու լաւ ուսուցիչներին, իսկ մնացածների ճակատին ասելու, որ դուք անպէտք և անընդունակ ուսուցիչներ լինելով հեռացվում էք ձեր պաշտօններից: Մենք թէև չենք դատապարտում հոգաբարձութեան ընտրած միջոցը, բայց և այնպէս՝ պէտք է ասենք, որ ներկայ դէպքում գերադասելի միջոցը մեր առաջարկածն էր: Ոսկու-Ջօն

(Վերջը միւս անգամ)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նոր-Բայազէտ, 17 յուլիսի

Խոտաքաղը ամսիս 10-ից արդէն սկսվել է մեզանում. թէպէտ «չիմանները», որոնք մօտ են քաղաքին և ընկած են գետերի եզերքներում և ջրերի արանքներին, ու «խոպանները», որոնք արտերի և խոտատեղերի մէջտեղը շրջանն են կազմում, արդէն ամսիս սկզբից քաղվում էին, բայց ընդհանրապէս բուն խոտհունձը սկսվել է յուլիսի 10-ից դաշտային մասերում: Այս տարի, պէտք է ասած, որքան որ հացաբոյսը անբարեյաջող է (երաշտութեան պատճառով) տափարակներում, նոյնքան խոտը աջող է դաշտերում:

Խոտի բերքը այս տարի լաւ կարելի է համարել մեզանում: Մի «չուան» տեղը, որ հաւասար է 2400 քառ. սաժէնի, մօտ 2 սայլ խոտ է արտադրում՝ 120 խուրձից բաղկացած, այն ինչ ուրիշ տարիներում այդ մի «չուան» խոտատեղը մի սայլ էր արդիւնաբերում: Ուղղակի մարդ ապշում է այս տարուայ կանաչների վրա: Տեսնում էք ամբողջ դաշտավայրեր ծփում են նուրբ խոտերի փարթամ տարածութիւններով, յաճախ նոյնիսկ մարդաբոյ բարձրութեամբ՝ ջրանցք տեղերում և գոգաւոր վայրերում:

Այս տարուայ մեր սարերի խոտաւէտութիւնը այն պատճառով է գլխաւորապէս, որ մեր արօտները, որոնք կից են խոտահարքին, սահմանափակվեցին միմիայն քաղաքային անասուններով, հակառակ նախկին տարիների սովորութեան, երբ տեղական չօդարները (անասնավաճառ) գնելով խոտահարքին մօտ գտնված արօտները՝ կերցնում էին նաև խոտատեղերը մինչև մայիս, երբ արդէն արմատախիլ արած խոտը չէր կանօնաւորվում, մանաւանդ որ շատ կարճ ժամանակ էր մնում մինչ՝ հունձը: Իսկ այս տարի, ընդհակառակն, քաղաքիս հողագործ դասը՝ խօսք մէկ արած՝ ոչ մի արօտ չը ծախեց չօդարներին, որոնց հազարաւոր եղջիւրաւոր անասունները և տասնեակ հազարաւոր ոչխարները՝ հեռու մեր արօտավայրերից՝ արածում են Ագրիջայի, Կըլ-Ջիարաթի, Գեօզալ-Դարայի և այլ խոտատեղերի բարձունքներում:

Չը նայելով խոտի առատութեան, սրա գինն արդէն բաւական բարձր է. օրինակ՝ մի սայլը 5 ր. արժէ և այդ այն պատճառով, որ դարմանը սակաւ բերք կունենայ մեզանում, քանի որ հացաբոյսի ցօղունը սաստիկ կարճ հասակ ունի, որի մեծ մասը պէտք է ձեռքով փետել: Առ այժմ ոչ մի հասունացած արտ չունենք մեր դաշտերում: Փ. Սրնանեան

—

Ցարսկիե-Կոլոդցի, 19 յուլիսի

Կ. Հ. Բ. Ը. Խորհուրդը 100 ր. նպաստ նշանակեց Ցարսկիե-Կոլոդցիի հայոց աղքատ դպրոցին, որ բոլորեց իր գոյութեան առաջին տարին: Սեպտեմբերից աւելանում է երկրորդ բաժանմունք: Մի քանի տեղացիներ Թիֆլիսի վաճառականների մէջ անցեալները հաւաքեցին 290 ր. և դրանով գլխաւորապէս պահպանվեց դպրոցն այս տարի: Թէ նուիրատուները և թէ հաւաքողները արժանի են խորին շնորհակալութեան: Հաւաքողներն են՝ Ա. Մկրտումեան, Լ. Ամեանց, Խ. Բարսամեան և Ն. Խաչումեան: N. N.

—

Ախալցխա, 22 յունիսի

Եղիսաբէթեան օր. դպրոցի աշակերտութիւնը, նրանց ծնողները, ամբողջ ուսուցչական խումբն և ծանօթների ահագին շըրջան ափսոսում են, որ ամենից սիրված աւագ-ուսուցիչ Սիմէօն Հովուեանը հրաժարվում է, որովհետև Բագուից հրաւիրված է աւելի բարձր պաշտօնով: Նրա հեռանալը անսպասելի էր մեզ համար, որովհետև նա ինքն էլ նախադասում էր Ախալցխա մնալը, քան Բագւում բարձր պաշտօն ստանձնելը:

Նրա հրաժարման պատճառը ռոճկի հարցի մասին մի փոքր թիւրիմացութիւն էր:

Եւ թէպէտ ամսիս 22-ի ծխ. ընդհ. ժողովը որոշեց բաւարարութիւն տալ Հովուեանի պահանջին, և հոգաբարձութիւնն անշուշտ կը համաձայնի, որովհետև վերջինս էլ գնահատում է աւ.-ուսուցչի արժանաւորութիւնը, սակայն ակամայ հարց է ծագում, թէ Հովուեանը կարող է բացասել Բագուին և ստանձնել այստեղի պաշտօնը: Պատասխանելը դժուար է: Հովուեանի գըլխաւոր արժանաւորութիւնը նրանումն էր, որ նա կարողացաւ իր ղեկը աջողութեամբ և խաղաղութեամբ վարել ամբողջ մի տարի, որ երբէք տեսնված չէր մեր դպրոցական կեանքում, գրաւել բոլոր հասարակութեան համակրութիւնը իր արդիւնաւոր գործունէութեամբ և սիրվել աշակերտութիւնից իբրև երկրորդ հայր: Պարոնը իր ուսումն առել է արտասահմանում՝ փիլիսօփայութեան և ուրիշ գիտելիքների դօկտօրի և մագիստրոսի տիտղոսով: Ա. Աս.

—

Գանձակ, 15 յուլիսի

Քաղաքիս Կորինապատ կոչվող թաղը չունի աղօթատուն, այն միակ կապը, որ համայնքին մի տեղ ժողովելով խորհել է տալիս հասարակական կենսական նշանակութիւն ունեցող խնդիրների հարցերի մասին:

Եթէ կայ Կորինապատում մի մխիթարական բան, այդ ծխական դպրոցն է, որ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան 250 ր. նպաստի և հոգաբարձութեան ջանքերի շնորհիւ հնարաւորութիւն է ստանում իր գոյութիւնը պահպանել, առաջ տանելով կրթական սուրբ գործը: Սարգօ

—

Բաթում, 19 յուլիսի

Ամսիս 15-ին տեղիս հռոմէական կաթօլիկ հոգևորականութիւնը արգելք յարուցեց թաղելու իրանց գերեզմանատանը մի հայ լուսաւորչականի՝ Ա. Ջէռահեանի՝ մարմինը: Հանգուցեալը կինը և որդիքն ուզում էին թաղել հայ-կաթօլիկների գերեզմանատանը՝ իր զաւակի կողքին: Հայ-կաթօլիկ քահանան ինքը պահվում է և ոչ մի քայլ չէ անում. առաջ է ձգում հռոմէական եկեղեցու քահանային իբրև իրաւատէր այն ժամանակ, երբ կառավարութեան առաջ հայ-կաթօլիկ եկեղեցին է ճանաչված իբրև պաշտօնական եկեղեցի, իսկ հռոմէականը՝ ճանաչված է իբրև մասնաւոր եկեղեցի եւրօպացի գաղթականների: **

ԲԺԻՇԿ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Որպէս պարզվեց այժմ, բժիշկ Աղամալեանին սպանողը՝ Արշակ Մարտիրոսեան, առաւօտեան ժամը 11-ին գնաց Գօլովինսկի պրօսպէկտի վրա ապրող բժիշկ Աղամեանի մօտ՝ խնդրելու բժշկական օգնութիւն հասցնել իր կնոջը, որը հիւանդացել էր ստամոքսի խանգարումից, որովհետև կերել էր պտուղներ և կանաչեղէն: Բժիշկ Աղամեանի այն խորհրդին, թէ պէտք է այդ մասին յայտնել քաղաքային կենտրօնական բուժարանի հերթապահ բժշկին, Մարտիրոսեան պատասխանեց, որ նրա կինը խօլերա չունի, այլ ստամոքսի հասարակ խանգարումն: Գալով Մարտիրոսեանների մօտ և քննելով «հիւանդ» Թամարա Մարտիրոսեանին, բժիշկ Աղամեանը դեղատոմս գրեց և գնաց:

Բժիշկ Աղամեանի գնալուց կէս ժամ յետոյ Մարտիրոսեանը բերեց բժիշկ Աղամալեանին:

Ցանցաւորների խոստովանութեան համաձայն, ոչինչ չը կասկածող բժիշկ Աղամալեանը, գալով Մարտիրոսեանների բնակարանը, Մոսկովսկայա փողոցի վրա, քննեց անկողնում կարծեցեալ հիւանդ Թամարա Մարտիրոսեանին և նստեց սեղանի մօտ դեղատոմս գրելու, իսկ Արշակ Մարտիրոսեանը, մօտենալով նրա ետևից, կրակեց նրա քունքին «մօնտէ-կրիստօ» ատրճանակից: Ատրճանակի ձայնից Թամարան թեթև «ա՜յ» կանչեց: Բժշկի մահը վայրկենական էր: Այն ժամանակ Թամարա Մարտիրոսեանը դուրս թռաւ նախասենեակը, իսկ Արշակ Մարտիրոսեան մնաց նոյն այն սենեակում, ուր հէնց նոր էր կատարվել յանցանքը, որպէսզի կտոր կտոր անէ Աղամալեանի դիակը և այդ կտորները դնէ դրա համար յատուկ պատրաստված արկղում:

Սակայն, մի քանի բօպէից յետոյ, Արշակ Մարտիրոսեանը՝ կատարելապէս գունատ՝ դուրս վազեց նախասենեակը և ասաց կնոջը. «Հագնվի՛ր շուտ»: Թամարա Մարտիրոսեանը, նկատելով որ նա բռնած ունի արիւնաթաթախ ձախ ձեռքի թաթը, հարցրեց. «Ի՞նչ պատահեց քեզ»: Մարտիրոսեանը պատասխանեց նրան՝ «Մի՛ հարցնիր, յետոյ», և կրկին շտապեցրեց նրան հագնվել: Բանից երևաց, որ բժիշկ Աղամալեանի դիակը կտոր-կտոր անելու ժամանակ, շտապելուց, խանչալով այնպէս խիստ կտրել էր նա ձախ ձեռքի թաթը, որ, այլևս անկարող լինելով մի ձեռքով կտրտել բժշկի դիակը, այդ պատճառով վճռել է թողնել դիակը և փախչել բնակարանից:

Որպէս յայտնի է, Աղամալեանի սպանութիւնից յետոյ Արշակ Մարտիրոսեանը սուր խանչալով անջատեց հանգուցեալի գլուխը մարմնից և թեթեղապատ զամբիւղի մէջ գցեց. ապա նա կարողացել էր միայն կտրել աջ ոտը և մարմնի երկարութեամբ խորը կտրուածք անել, որի մէջ և թողեց սրբերան մեծ խանչալը:

Ցանցանքը, որպէս յայտնի է, յայտնվեց յուլիսի 14-ին գիշերը, իսկ յուլիսի 15-ին, առաւօտեան 10 ժամին, գաղտնի ոստիկանութիւնը իմացաւ բժիշկ Աղամալեանին սպանողների ով լինելը, որոնք Մօսկովսկայա փողոցի վրա տուն վարձելուց առաջ՝ ապրում էին Մարտիրոսեանի ծնողների տանը, Վէձինսկայա փողոցի վրա:

Որովհետև իմացվել էր, որ Մարտիրոսեանները բժիշկ Աղամալեանի սպանութիւնը կատարելուց յետոյ շտապով Թիֆլիսից ճանապարհ էին ընկել մի ինչ-որ գիւղ, իսկ նրանց ծնողները՝ Սարգիս և Եկատերինա Մարտիրոսեանները պէտք է հետևեալ օրը բերէին նրանց համար մի քանի իրեր և շորեր, որից յետոյ Արշակ և Թամարա Մարտիրոսեանները պէտք է Կարս գնային, ուստի ոստիկանութիւնը անյապաղ միջոցներ ձեռք առաւ, որպէսզի նրանց ծնողները չը կարողանան քաղաքից հեռանալ:

Երկար որոնումներից յետոյ Սարգիս և Եկատերինա Մարտիրոսեանները իրանց աղջկայ հետ միասին բռնվեցին իրանց փեսայ Եգանովի բնակարանում, ուր գտնվեցին Արշակ և Թամարա Մարտիրոսեանների իրերը:

Արշակ և Թամարա Մարտիրոսեաններին բռնելուց յետոյ, նրանք յայտնեցին ոստիկանութեանը, որ թէլէթ գնացել էին ամառանոց ոչ թէ յուլիսի 14-ին, այլ նախընթաց օրը, բայց նրանց այդ յայտարարութիւնը տեղն ու տեղը հերքվեց ականատեսների կողմից, որոնք տեսել էին նրանց գիւղ գալը:

Արշակ Մարտիրոսեանի ձեռքով կատարված գազանութեան պատճառների մասին եղած քննութիւնը պարզեց, որ սպանված բժ. Ե. Բ. Աղամալեանը ճանաչելիս է եղել Թամարա Մարտիրոսեանին դեռ մանուկ հասակից, որին գգվելիս է եղել շարունակ, տանելիս է եղել զբօսանքների, հիւրասիրելիս է եղել կօնֆէտներով և այլ քաղցրեղէններով: Երեք տարի առաջ, երբ Թամարա Բաղդասարեանը դեռ ևս 14 տարեկան էր, մի անգամ երեկոյեան մօտ Աղամալեանը տարաւ նրան կահաւորված «Ֆանտազիա» հիւրանոցը, որը գտնվում է Վերայի զառիվայրի վրա, և դրանից յետոյ շարունակ հանդիպելիս է եղել նրա հետ «Վէնէցիա» հիւրանոցում, որ գտնվում է Վօրօնցօվի արձանի մօտ, ինչպէս և այլ տեղերում: Ներկայ տարուայ փետրվար ամսին, Արշակ Մարտիրոսեանը ամուսնացաւ Թամարա Բաղդասարեանի հետ, որին բուռն կերպով սիրեց և սկսեց ճիգ թափել իմանալու համար, թէ նա մինչև ամուսնութիւնը ում հետ է կապակցութիւն ունեցել:

Թամարան երկար ժամանակ չէր խոստովանում, բայց, վերջապէս, Մոսկվայից Թիֆլիս գալուց յետոյ, խոստովանեց, որ իր անկման պատճառը, իր կամքի հակառակ, եղել է բժ. Աղամալեանը:

Այդ ժամանակ արդէն Մարտիրոսեանը որոշեց սպանել Աղամալեանին և որովհետև Թամարան նրան հաւատացնում էր սիրոյ մէջ, դրա համար էլ նա առաջարկեց կնոջը՝ ապացուցել այդ, մասնակցելով այն մարդու սպանութեան մէջ, որի հետ Թամարան առաջ եղել է յարաբերութեան մէջ, որի համար էլ նա տուեց իր համաձայնութիւնը և այդ օրից $1\frac{1}{2}$ ամիս վերջ Արշակ Մարտիրոսեանը իր մտադրութիւնը ի կատար ածեց:

Արշակ Մարտիրոսեանը վերջացրել է Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցին կից գտնվող ֆէլդշէրական դպրոցը 1906 թ., որից յետոյ մէգրելինայի ֆէլդշէր էր Կունիբում, Թէմիր-Խան-Շուրայում և Տամբովի նահ. Ուսման քաղաքում, իսկ 1909 թ. ապրում էր Խարկովում, Մոսկվայում և Եւրօպական Ռուսաստանի ուրիշ քաղաքներում, և, վերադառնալով Թիֆլիս, պատմում էր բոլորին, թէ ինքը սովորել է Մոսկվայի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտում:

Ծանօթանալով Թիֆլիսում Թամարա Բաղդասարեանի հետ, նա մի շաբաթ անց պըսակվեց նրա հետ, իսկ 3 օր յետոյ երկուսով մեկնեցին Մոսկվա, որտեղից վերադարձան, ինչպէս արդէն գրվեց, սրանից $1\frac{1}{2}$ ամիս առաջ:

Թամարա Մարտիրոսեանը մեծացել է հարուստ առևտրական ընտանիքում առանց կրթութեան, որովհետև նա չաւարտեց նոյն իսկ եկեղեցական-ծխական դպրոցը:

Սպանութիւնը գործելուց յետոյ, Մարտիրոսեանները մտադիր էին թաքնվել Թիւրքիայում և, բարեյաջող պայմաններում, կրկին վերադառնալ Ռուսաստան: („Կ.")

ԽՕԼԵՐԱ.

◆ Բիւլլէտէն.—Յուլիսի 22-ի առաւօտ. ժ. 9-ից մինչև յուլիսի 23-ի առաւօտ. ժամը 9-ը Թիֆլիսում խօլերայով հիւանդացել են 4 հոգի, իսկ խօլերանման հիւանդութեամբ՝ 4 հոգի: Հիւանդանոցում կային 54 հոգի, աւելացել են 4, առողջացել և դուրս են եկել 6, մեռել են 6, ներկայումս մնում են 46 հոգի:

◆ Խօլերայի դէմ մաքառող գործադիր բիւրօն հաստատել է ախտահանիչների մի մարմին Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ: Այս մարմինը պաշտօն ունի երկրորդ անգամ ախտահանութեան ենթարկել այն տները, ուր կը կրկնվեն խօլերային հիւանդութեան դէպքեր:

◆ Թիֆլիսում յուլիսի 22-ին խօլերային նշաններով հիւանդացան և ուղարկվեցին բարակները. 1) Շերեմէտիևսկայա փող. № 60 տանը գեղջկուհի Դարիա Սրնաուտովա, 50 տարեկ.: 2) Կրասիլնայա փող. № 14 տանը թիւրքահպատակի որդի Արիստակէս Տէր-Աւետիսեանց, 8 տար.: 3) Արարատսկայա փող. № 2 տանը ալնախեցի Եւա Մարտիրոսեանը, 32 տար.: 4) Էջմիածինսկայա փող. № 41 տանը ալնախեցի Եւա Ստեփանեանը, 40 տար. և 5) Շերմետևսկայա փող. № 16 տանը եարօսլաւեցի Նիկոլայ Պաժինը:

Հիւանդների բնակարանները ախտահանված են:

◆ Բագւում, ի թիւս այլոց, խօլերայից մեռել է տեղական հարուստ Շիրին Տէր-Յովհաննիսեանը: Թիֆլիսում հիւանդացածների թւումն է «Кавказскій Вѣстникъ»-ի նախկին խմբագիր Ղորղանեանը:

◆ «Прав. Вѣст.»-ում տպված հաշուից երևում է, որ մինչև օրս խօլերայով ընդամենը հիւանդացել են 37,652 մարդ, որից մեռել են 16,651:

—

22 յուլիսի

Պետերբուրգ.— Հիւանդացան 60, մեռան 21, կան 605:

Մի շաբաթվայ ընթացքում հիւանդացան Նովօչերկասկում 60, մեռան 28:

Ռոստով Դ./Վ. և Նախիջևանում հիւանդացան 143, մեռան 45:

Տագանրօգում հիւանդացան 75, մեռան 33:

Ալէքսանդրօվսկում հիւ. 135, մեռան 81:

Չերկասի վիճակում հիւ. 332, մեռան 155:

Ռոստովի վիճակում հիւ. 200, մեռան 87:

Տագանրօգի վիճակում հիւ. 784, մեռ. 337:

Դոնի վիճակում հիւանդացան 712, մեռան 229, ամբողջ շրջանում ընդամենը հիւանդացան 3011, մեռան 1405, կան 2108:

Զէմլեանսկի գաւառի 13 գիւղերում երեք շաբաթում հիւանդացան 149, մեռան 58:

Սիմբիրսկում համաճարակի սկզբից հիւանդացան 82, մեռան 35, կան 36:

Նովօրօսիյսկում մինչև յուլիսի 17-ը հիւանդացան 410, մեռան 146:

Կարսում հիւանդացան 16, մեռան 2:

Քիշինեվում խօլերա չը կայ. լուրը սխալ երևաց:

Խօլերան տարածվում է նաև ուրիշ գաւառամասերում: (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Վաղը Վանքի մայր եկեղեցում կը կատարվի հոգեհանգիստ հանգուցեալ հրապարակախօս Գրիգոր Զանշեանի մահվան տասնամեակի առիթով:

◆ Վաղը Կօջօրում հայ գաղութը հոգեհանգիստ կը կատարէ հանգուցեալ իշխան Ջէրքէզովի յիշատակին:

◆ Թիֆլիսի ազնուականութեան լիազօրները դեռ ստանում են փողի առաջարկութիւններ արտասահմանեան զանազան ֆիրմաների կողմից Կախէտիայի երկաթուղագծի կառուցման համար:

◆ Կովկասի արքունական պալատներում սկսվեցին հարկատու տեսուչների պարապմունքները այն հարցերի քննութեան համար, որոնք կապ ունեն պետական հողային հարկի հետ: Բոլոր նիւթերը պէտք է Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան անունով ուղարկվեն մինչև այս տարուայ օգոստոսի 15-ը: Դրանց մշակումից յետոյ, աշնանը կը գումարվի արքունական պալատների կառավարիչների համագումար:

◆ Մօտիկ ապագայում Թիֆլիսում են տեղի կունենան նոր տեսակի օդապարիկներով բարձրանալու փորձեր: Առաջին փորձերին մասնակցելու են Կիևի օրագնացութեան ընկերութեան անդամներ ինժէնէր Ֆ. Լ. Գէյնէն և Վ. Ս. Մէխը:

◆ Յուլիսի 22-ի գիշերվայ ժամը 1-ին, երբ № 2 արագ գնացքը Մխօ կայարանից գնում էր Հաջիմամէդ, 3-րդ կարգի վագոնում երեք երիտասարդներ, 20—21 տարեկան, յարձակվեցին քութայիսեցի վաճառական Աբրամ Մօսիաշվիլիի վրա աղաղակելով վրացերէն՝ «շուտով փողերդ տո՛ւր»: Այդ ժամանակ նրանցից մինը 3 անգամ կրակեց, իսկ միւս չարագործը ատրճանակի կոթով զարկեց Մօսիաշվիլիի երեսին, վայրկենապէս քըքըրելով գրպանները և խլելով նրա մօտ եղած 1800 րուբլին և 5000 րուբլու Քութայիսի հողային բանկի գրաւաթղթեր, իսկ երրորդը դռների մօտ կանգնած մի ուրիշ հրէայից խլեց 45 ր.: Կողոպտելուց յետոյ, երեքն էլ, նախ կանգնեցնելով գնացքը վտանգահաւուզնի արգելիչ գործիքը պոկելով, թռան վագոնից և անյայտացան մթութեան մէջ:

◆ Հինգշաբթի, յուլիսի 22-ին, Թիֆլիսում վախճանվեց Ամբատ Լազարեանը: Հանգուցեալը յայտնի էր իբրև դատաստանական գործիչ և անդամ էր Թիֆլիսի նահանգական դատարանի: Նա յայտնի գեներալ Յովհաննէս Լազարեանի եղբօրորդին էր: Նա վախճանվեց երիտասարդ հասակում կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ:

◆ Կ. Հ. Բ. Ը. խորհուրդը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Խորհուրդս ստացել է ամուսիններ Տ. Ա. և Հ. Ի. Բէգլարեաններից՝ հանգուցեալ բժիշկ Եփրեմ Աղամալեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն՝ յօգուտ Ընկ. ձրի աշակերտական ճաշարանի 25 րուբլի: Գրիգորիս աւ.-ք. Երզնկեանի միջոցով Միք. Կաֆեանից ի յիշատակ իր հանգուցեալ աներ Աւ. Բահաթրեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն յօգուտ Ընկ. ձրի աշակերտական ճաշարանին 20 ր.: Խորհուրդը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը վերոյիշեալ նուիրատուներին»:

◆ Նուխուց գրում են մեզ յուլիսի 20-ից, որ Բաշգէյնուգում տեղի ունեցած սոսկալի հեղեղը քշել-տարել է 360 տուն և խեղդել 55 հոգի:

◆ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Ի գիտութիւն հոգե-նեարդաբանական ինստիտուտի էքսկուրսանտների յայտարարվում է, որ էքսկուրսիան բաժանված է երեք մասերի (իւրաքանչիւրում 40-ական մարդ), որոնցից առաջինը մեկնելու է Պետերբուրգ օգոստոսի 24-ին, երկրորդը՝ սեպտեմբերի 5-ին, իսկ երրորդը՝ սեպտեմբերի 15-ին: Էքսկուրսիայի մասնաժողովը խնդրում է բոլոր մասնակից ընկերներին վերանորոգել իրանց գրութիւնը և մտցնել հասանելիք վճարը ոչ ուշ քան ճանապարհ ընկնելուց 10 օր առաջ: Հակառակ դէպքում դրանց փոխարինելու են հերթական փոխանդամները: Առաջին երկու էքսկուրսիաների վերաբերեալ գործերի համար դիմել՝ Тифлисъ, Срѣтенская 8, Сафаряну, իսկ վերջին էքսկուրսիայի համար՝ Շալվային—Чіатури (Кут. губ.), Аслану Годаберидзе, для Шалвы».

◆ Բապտիստների համայնքը որոշել է վրացերէնի թարգմանել Ջօն-Բունիէի «Պօլիգրամը» և հրատարակել: Այս գիրքը յընթացս 90 տարիների արգելված էր: Գիրքը թարգմանված է ցարդ 75 լեզուով: Գիրքը վրացերէնի է թարգմանելու Ի. Խոնգօմաշվիլին:

◆ Վերադարձաւ Նուխու գաւառից այն մասնաժողովը, որ մեկնել էր տեղում պարզելու վերջին հեղեղի հասցրած վնասների քանակը:

◆ Լուսաւորութեան մինիստրութիւնը այս ուսումնական տարուայ աշնանից վճռել է իւրաքանչիւր կրթական հաստատութեան կից հաստատել բժշկական մասնաժողով՝ բոլոր ուսանողներին ամեն շաբաթ բժշկական քննութեան ենթարկելու համար: Այս միջոցը գործադրվելու է այն նպատակով, որ աշակերտների մէջ զանազան գաղտնի հիւանդութիւններ բուն չը դնեն: Բացի դրանից՝ տարին մի անգամ, պարապմունքներից առաջ, բոլոր աշակերտների արիւնը քննել Վասերմանի եղանակով:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի որոշմամբ Մարիա Իրէմօվան և Ակուլինա Ժօրաէվան

ենթարկվում են 5 և 3 ր. տուգանքի հասցէների սեղանի կանոնները խախտելու համար, Վարդան Շաքարեանը 25 ր. տուգանքի ղռնապան չը պահելու համար, Արտէմ Նիսգեանը 25 ր. տուգանքի ոստիկանական պաշտօնեային վիրաւորելու համար և Կար. Սուքբելեանը 50 ր. տուգանքի կիրակի օրը առեւտուր անելու համար։

✦ Յուլիսի 23-ին, առ. ժամը $4\frac{1}{2}$-ին, ի կատար ածվեց կովկասեան զինուորականնահանգական դատարանի որոշումը Սադաթ Մուստաֆա-օղլու և Ջէվադ Մուստաֆա-օղլու վերաբերութեամբ, որոնց կախաղան բարձրացրին ուրեադնիկ Մահրալի Աղամիր-օղլուն սպանելու համար։

✦ Յուլիսի 22-ին ոստիկանութիւնը շուրջկալի ժամանակ ձերբակալեց VI քաղաքամասում 14 մարդ, VIII-ում՝ 5, X-ում՝ 2, V-ում՝ 16 և VII-ում՝ դարձեալ 16 մարդ։

✦ Ձերբակալվեց փախստական զինուոր Իւսիֆ Խալինսկի։

✦ IV քաղաքամասում պրիստաւ Դաշկովը ձերբակալեց աքսորական շուլավէրցի Արշակ Ջօհրաբեանին։

✦ Յուլիսի 22-ին, գիշերվայ ժամը 12-ին, Վակէում պահակ զինուորները ձերբակալեցին երկու Թուրքի, որոնք ունէին հրացան և ատրճանակ առանց վկայականների։ Երեւաց՝ որ նրանք ագէնտներ են Շրատէր անունով մինի ձեռքի տակ և տարածում էին զէնքեր։ Շրատէրը ձերբակալված է նոյնպէս։

✦ Թիֆլիսի ոստիկանապետի պաշտօնակատարի առաջարկութեամբ պրիստաւները և խուզարկու բաժնի պետը որոնում են Ամառունէվսկայա փող. № 34 տանը ապրող Կլավդիա Շտէյնին, որ անյայտացել է իր «Դիկ» շան հետ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Մաղրասա, 18 յուլիսի

Յուլիսի 17-ին, տեղիս դպրոցի շէնքում, սիրողները՝ յարենաձ ժամանակցութեամբ ու ղեկավարութեամբ տեղս գտնվող հիւանդ դերասան կ. Թալանեանի՝ ներկայացրին 1) «Ուշ է», դրամա 1 ար., 2) «Նախ մեռան, յետոյ ամուսնացան» և 3) «Պաշտօնս խոմփալ է» վօդըվիլը։

Դերակատարների համարեա մեծամասնութիւնը գիւղի երիտասարդներն ու աղջիկներն էին։ Ահա հէնց այդ հանգամանքը ներկայացումը աւելի հետաքրքրական էր դարձրել։

Շնորհիւ Թալանեանի եռանդուն աշխատանքի, համարեա բոլորեքեան լաւ էին իրանց դերերում, և պիէսները բաւականին սահուն և հարթ անցան։ Հասարակութիւնը Թալանեանին վարձատրեց բուռն ծափահարութեամբ։ Գովելի է երիտասարդ դերասանի եռանդը, որ մեր գիւղի նման հեռու մի վայրում, որ միանգամայն զրկված է կենտրոնական քաղաքների բեմական տեխնիկական յարմարութիւններից, նա աջողեցրեց գլուխ բերել այդ ներկայացումը։

Դահլիճը ամբողջապէս պատած էր սաղարթախիտ տերեններով ու զարդարված գոյնըզգոյն լապտերներով։

Հասարակութիւնը գոհ սրտով հեռացաւ դահլիճից, խնդրելով կրկին կազմակերպել մի ներկայացում։ Գ. Պետրոսեան

—

Գուդաուտ, 18 յուլիսի

Ա. Գ. Շանշիեվ և Ն. Ն. Էլէնին արտիստները Սուխում մեծ աջողութեամբ կօնցերտ տալուց վերջ՝ Գագրի գնալիս տեղիս Թատրօնում, ընկերակցութեամբ օր. Է. Լ. Անչիցի, տուին ռուս.-իտալական կօնցերտ։

Թատրօնը լցված էր տեղացի և ամարանոց եկող ընտիր հասարակութիւնով։ Ժամը 9-ին սկսվեց կօնցերտը։ Բ. Շանշիեվը (բարիտօն) կենսունակ երգեց «Dorme» ռոմանսը և «Պայեացի» օպերայի պրօլօգը։ Սրա ձայնը ուժեղ և միևնոյն ժամանակ դուրեկան էր։

Օր. Անչիցը (soprano) ամեն մի երեւալիս բեմի վրա բուռն ծափահարութիւնով էր ընդունվում հասարակութեան կողմից։ Ձայնը ախորժելի է և մօդուլացիօնները ճարպիկ։ Պ. Էլէնին (tenore) աջող երգեց «Տրավիատայից» մի դուէտ օր. Անչիցի հետ։ Սրա ձայնը ապագայում ուժեղանալու մեծ յոյսեր է տալիս։

Երեքն էլ նոր են աւարտել իրանց երաժշտական ուսումը Միլանում։ Երկու պարոններն էլ Թիֆլիսեցի են։ Շանշիեվը հայ է։ Vof

—

Եկատերինենֆելդ, 20 յուլիսի

Յուլիսի 11-ին Հ. Բարխուդարեանց, տեղական մի բուռն հայերից կազմեց փոքրիկ խումբ և տուեց մի հայկական ներկայացում։ Ահա 100 տարի է, որ այդ գերմանական գաղութի մէջ առաջին անգամ տրվում է հայերէն ներկայացում։ Նրանք խաղացին «Մարդասէր զաւակ» դրաման, «Սուտ ճըգնաւոր» և «Օրթաճալի քէֆը», կարդացին մի քանի հայկական երգերի կտորներից—«Մեր հայրենիք», «Ազնիւ ընկեր» ու ժողովրդական ջանգիւլումներ։ Մէջ ընդ մէջ նուագում էր գերմանական հասարակութեան լաւ պատրաստված երաժշտական խումբը, ղեկավարութեամբ Ֆլայքի։ Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր խուռն բազմութեամբ։ Բանիցս անգամ ծափահարութեամբ վարձատրեցին մեր սիրողներին և գլխաւորապէս Բարխուդարեանցին։ Ժողովուրդն ուրախ տրամադրութեան տակ ցրվեց գիշերվայ ժամը 1-ին։

Մուտք եղաւ 57 ր. 50 կ., իսկ ծախս 42 ր.։ Մնացորդ 15 ր. 50 կ. պէտք է բեմին վերաբերեալ առարկաներ գնել։ Ստ. Մարտիրոսեան

ԹԱՏՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Այսօր Զուբալովեան ժողովրդական տանը կը կայանայ հայկական սէկցիայի հերթական ներկայացումը։ Կը խաղացվի «Դօկտոր Շտօկմանը» Յ. Աբէլեանի մասնակցութեամբ։

✦ «Շանտէկլէրի» հեղինակ Էդմօնդ Ռոստանը գրել է մի նոր պիէս՝ «Ռօնսէվալցի Ռօլանը» անունով, որը կը խաղացվի ներկայ տարվայ աշնանը։ Այս պիէսի բովանդակութիւնը մասամբ նմանում է շվէյցարական յայտնի լէգէնդա՝ «Վիլհէլմ Թելլին», այն տարբերութեամբ միայն, որ ազատութեան ու անկախութեան կռիւը, որ ներկայանում է լէգէնդի լէյտ-մօտիվը, առաջ են տանում, այս պիէսում, այսպէս կոչված վասկօնները, ներկայ բասքերի նախահայրերը։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Ն. Կարցօվ. «Երեխաների կապրիզներն ու դիւրագրգռութիւնը». Թարգմանեց ռուսերէնից Մ. Սահակեան, «Հասկերի» մանկական գրադարան, Թիֆլիս, 1910 Թ.։

Կարցօվի աշխատութիւնը քննում է երեխաների քմահաճ դառնալու պայմանները և աշխատում է իր միջոցները առաջարկել մանուկների կապրիզները ոչնչացնելու և զսպելու։

Քմահաճութեան բորբոքումը երեխայի մէջ, կամ կապրիզներ անելու սովորութիւնը առաջ է գալիս մանկական ջղայնութիւնից և վատ դաստիարակութիւնից։

Եթէ միջոցներ ձեռք առնվեն, որ մանուկը ունենայ առողջ կենցաղավարութիւն, զբաղվի այնպիսի հետաքրքրական պարապմունքներով, որոնք ընդունակ են գրաւելու և կենտրօնացնելու նրա ուշադրութիւնը, ճանաչի իր դաստիարակների հեղինակութիւնը և համոզվի, որ անմիտ քմահաճոյքները չը պէտք է յարգվեն, այն ժամանակ նա կը սթափվի իր մոլորութիւնից և տեսնելով իր իրաւածութեան արտայայտութիւնները ապարդիւն, կուղղվի։

Հեղինակը առաջարկում է գործադրել կանխող միջոցներ, այսինքն՝ նախօրօք այնպէս կրթել մանուկին, որ նրա մէջ չը զարգանան քմահաճութեան և իրաւածութեան սաղմերը, որոնք յետոյ դժուարութեամբ են արմատախիլ անվում։

Գրքոյկի մէջ բերված են ուշադրութեան արժանի խորհրդածութիւններ և մանկավարժական օրինակներ։

Գրքոյկը բաղկացած է 63 փոքրադիր երեսներից։ Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, 20 յուլիսի

Մեծ զարմանքով կարդացի «Մշակի» № № 149-ի և 150-ի մէջ Հին-Նախիջեւանի նախկին աւ.-ուսուցիչ Սմբ. Սմբատեանի «Իմ հակառակորդին» վերնագրով նամակը։ Որովհետև այդ նամակը վերաբերում է իմ անձնականութեան, ուստի խնդրում եմ հնարաւորութիւն տալ «Մշակում» հերքել այդ բոլորը։

1) Որովհետև Սմբատ Սմբատեանը Հին-Նախիջեւանում կայացած մի ծխ. ժողովում Թոյլ է տուել իրան ասելու, որպէս Թէ իմ վկայականներս կեղծ են (այդ կը վկայէ ամբողջ Հ.-Նախիջեւանը և վերջապէս այդ նոյն ակնարկութիւնը երևում է և պարոնի յօդուածում) և որպէս Թէ այդ կեղծ լինելը հաստատել է Երևանի Թեմ. դպրոցի տեսուչ Զիլինկարեանը իր՝ № 628 պաշտօնական գրութեամբ, ուստի սրանով խմբագրութեանդ եմ յանձնում ա) իմ աւարտման վկայականը և երկրորդ անգամ նոյն դպրոցական վարչութեան կողմից արքունական կնիքով վաւերացված վկայականիս հաստատագիրը և բ) Երևանի Թեմ. դպրոցի տեսչի № 628 պաշտօնական գրութեան հարազատ վաւերացրած պատճէնը։ Երևանի Թեմ. դպրոցի տեսուչը երբեք չէր կարող գրած լինել, Թէ Գիւրջեանը չէ աւարտել։ Ես չեմ դիմի դատաստանի, որովհետև հասարակաց դատաստանն ամենից ուժեղն եմ համարում։

2) Ս. Սմբատեանն իր նամակում խօսում է Երևանի նահանգապետի՝ ուսաահպատակութեան համար ինձ տուած մի վկայագրի մասին, որի տակին գրված է свидѣтельство это не замѣняетъ вида. Ասացէք խնդրեմ, հոգաբարձութեան կամ աւագ-ուսուցչի ինչ գործ, կամ ինչացն են նրանք, եթէ նահանգապետի վկայագրի տակ այդպէս է գրված։ Բայց այդ մասին ամենից հետաքրքրական է ոստիկանութեան կարծիքը լսելու։ Յիշում էք, պ. ուսուցիչ, այդ հարցի վերաբերեալ երբ անբան մաշեցրիք ոստիկանութեան դռները, գիտէք ինչ խայտառակ նկատողութիւն ստացաք զաւառապետի օգնականից. «Պարոններ, այդքան ինչ էք ուզում ուսուցիչ Գիւրջեանից, այդ ինչ երաշխաւորութեան, видъ-ի և հպատակութեան հարց էք բերել այս տարի ասպարէզ։ Մենք ձեզանից լաւ ենք ճանաչում Գիւրջեանին։ Նրա ռուսահպատակ դառնալու գրութիւնները կատարվել են ոստիկանութեան միջոցով, և նա կարճ ժամանակից յետոյ ոչ միայն ռուսահպատակ, այլև Նախիջեւանցի է դառնալու։ Խնդրում եմ գնացէք ձեր դպրոցական գործերով զբաղվեցէք և մեր գործերի մէջ մի խառնվէք»։ Եւ այդ խօսքերը արտասանվել են հրապարակօրէն, հայոց եկեղեցու առաջ։ Հօ էլի յիշում էք, պ. ուսուցիչ, որ օգնականի այդ խօսքերից յետոյ էլի մի առանձին հպարտութեամբ բացագանչել էք. «Ինչքա՜ն համար զաւառապետի օգնականը գրաւոր կերպով չհրահանգեց Գիւրջեանի համար (դերերդ հօ չէիք փոխել). իսկ ձեր բարձրագոյն իշխանութեանը կը հեռագրէի, որ ձեր ստորադրեալներն ի չարն են գործ դնում պետական օրէնքը»։ Նոյն խօսքերը կրկնել է հոգաբարձու Դէյկարխանեանը (նրան, ասենք, կարելի է ներել՝ իբրև խանութներում խնդիր գրող մասնաւոր փաստաբան) փոխ-Թեմակալի վերաբերմամբ. «Եթէ համարձակվի չը հաստատել Գիւրջեանի արտաքսումը»։

3) Գալով աւագ-ուսուցչի այն տողերին, որպէս Թէ ես գրադարանը պահելու համար 3 տարի շարունակ ստացել եմ տարեկան 50 ր. վարձ և գրքերը պահել եմ շատ անխնամ և միմեանց վրա Թափթփած—այդ մասին այսքան կասեմ. եթէ այդ պարոնները ցոյց կը տան ինձ որևիցէ ստացագիր, պայման կամ իրանց՝ ել ու մտից հաշիւների մէջ ցոյց կը տան մի կէտ, մի բառ, մի ակնարկութիւն, որ ես դպրոցի գրադարանը պահելու համար 50 ր. տարեկան վարձ եմ ստացել, այն ժամանակ ամենից առաջ ես ինքս ինձ մի անպարտաճանաչ և անազնիւ ուսուցիչ կը համարեմ. հակառակ դէպքում այդ ածականներն ինձ անամօթաբար զրպարտողի ճակատին կը դրոշմեմ։ Ուրեմն դա էր իմ 3 տարվայ ձրի աշխատանքի գնահատութիւնը։ Ահա Թէ որտեղ են ասել՝ «հաստ ու բարակ մի գին է, վայ բարակ մանողին»։ Դրա համար էիք հոգաբարձու Դէյկարխանեանի հետ գրադարանի գրքերը պահում (յիշեցէք «Առձեռն բառարանի» և Աւ. Իսահակեանի «Բանաստեղծութեան» կուրեօզները), որ ինձ այդպէս բարբարոսաբար զրպարտէք…

4) Էլի պարոնը գրում է, որպէս Թէ քանիցս մեր վկայականների պատճէնը պահանջել է և միայն ես չեմ ներկայացրել։ Ինչ ասել կուզէ, որ սա էլ կարմիր սուտ է. ապացոյց՝ որ իմ վկայականի պատճէնը ամբողջ ուսուցչական կազմի վկայականների պատճէնների հետ միասին միևնոյն համարով և իր ձեռքով պատրաստած ժապաւինած գործով այժմ գտնվում է Թեմակ. խորհրդի մօտ։

5) Ս. Սմբատեանն ինձ զրպարտում է այն բանի մէջ, որպէս Թէ կեղծ անցագրի համար իշխանութիւնն ինձնից «երաշխաւորութիւն և ստորագրութիւն է վերցրած՝ չը ծածկվել և չը հեռանալ քաղաքից, ինչպէս արել էր 1909 Թւականին»։ Ձեր փոխարէն ուղղակի ես ինքս եմ ամաչում այդ փողոցային բանսարկութիւնների և բամբասանքների համար։ Գնացէք դուք ինքներդ հարցրէք ոստիկանութիւնից, տեսէք ինձնից Թէկուզ անցեալ տարի որևիցէ երաշխաւորութիւն կամ ստորագրութիւն առնելու փորձ եղե՞լ է։ Եթէ այդպիսի բան կայ, ապա ինչպէս եղաւ, որ առանց Թոյլտւութեան Թիֆլիս եկայ։

6) Պարոնը գրում է. «Ես շարունակ յաճախել եմ Գիւրջեանի դասերին և իմ խորհուրդներով շարունակ առաջնորդել եմ և աշխատել եմ ուղղել»։ Չը գիտենալը, չը հասկանալը այնքան պախարակելի չէ, բայց ուրիշներին ցոյց տալ այն, ինչ որ ինքը չը գիտէ, գաղափար ու ճաշակ չունի,—ահա Թէ ինչն է ամենից զզուելին ու անտանելին։

Սմբատեանի միւս մանր-մունր, փոքրիկ զրպարտութիւններին չեմ պատասխանում, որոնք սեփական են միայն փոքրիկ մարդկանց։

Սմբատեանի ամբողջ Թղթակցութեան ընթացքում եթէ կար մի ճշմարութիւն, այդ այն է, որ գրում է՝ Թէ «Գիւրջեանը չէր յաճախում մանկավարժական ժողովներին»։ Բայց Թէ ինչու չեմ յաճախել, ի հարկէ, ձեռնտու չէ գրել, և այդ մասին լռում է։ Զէ՞ որ այդ մասին ես առանձին զեկուցագրեր եմ տուել Թէ մանկավարժական ժողովին, Թէ հոգաբարձութեան և Թէ մինչև անգամ Թեմ. խորհրդին։ Շատ ցաւում եմ, որ առանց այն էլ շատ երկարեց նամակս և հնարաւորութիւն չունեմ ձեր մանկավարժական տաղանդը և ժողովներում ու դպրոցում խաղացած տխուր դերը հասարակաց դատաստանին ենթարկելու։ Այսքանը միայն կասեմ, որ ձեր «ժողով-ժողով» յայտնի դարձած նիստերը բացի զուտ մանկավարժական հարցերից, ամեն տեսակ կլեաուզ, անձնական վրէժխնդրութիւն, զրպարտութիւններ, անզուսպ ածականներ, տափակ մտքեր և հազար ու մի ինտրիգներ են պարունակում իրանց մէջ։

Ա. Գիւրջեան

—

Չարջօյ (Անդրկ. երկիր), 12 յուլ.

«Մշակի» № 143-ում Sero-ն իր «Անդրկասպեան խոհեր» վերնագրով յօդուածում Մերվի հայ ժողովրդի ծխ. դպրոցը գտնում է «օրինակելի» և ցաւում է այն մասին, Թէ ինչու 1909—10 Թ. Չարջօյի հայոց դպրոցը փակ է մնացել։ Անծանօթ լինելով փաստերին, նա այս ակտը վերագրում է «մի երիտասարդի», որ յամառ կերպով կռիւ մղելով ժամանակի հոգաբարձու Աւետիս ապէր Տէր-Գալստեանի դէմ և վերջինիս յաղթելով՝ իր այդ յաղթանակը արձանագրել է Աստրախանում լոյս տեսնող «Լրաբեր» Թերթում «Թարմ ոյժ» և այլ ստորագրութիւններով։

Յօդուածագիրը վերջացնում է նրանով, որ Աւետիս ապէր Տէր-Գալստեանը վիրաւորվելով՝ Թողնում է ասպարէզը «Թարմ ոյժերին», որոնք բարոյական ոյժ չը զգալով իրանց մէջ՝ առօք-փառօք փակում են դըպրոցը։

Sero-ն Աւետիս ապէր Տէր-Գալստեանին «հին գործիչ» է ճանաչում, նաև «հիմնադիր դպրոցի», որը միանգամայն սխալ է։

Մենք, ստորագրողներս, ի մօտոյ ծանօթ լինելով Աւետիս ապօրը ու նրա մասին հաղորդված տեղեկութիւնը գտնելով իրականութեանը անհամապատասխան, տալիս ենք փաստեր։

Երբ ծննդեան տօնին տեղիս ուսուցիչը Սարգսեանի և 20 աշակերտների հետ «Խորհուրդ մեծ» էր շրջում, նա դուռը փակել է տալիս, հրամայում ծառային ոչ ոքի չընդունել. միւս առաւօտը, եկեղեցու բակում պարզվում է, որից նա իր այլանդակ պատկերը ծածկեց, կարմրելով ու սառը քրտինք Թափելով։

Դա այն «գործիչ» բարեգործ Տէր-Գալստեանը չէ՞ր, որ ուսումնարանի օգտին տրրվելիք ներկայացման հաշիւը ականջի ետեւն է ձգել։

Դա այն «հին-գործիչը» չէ՞ր, որ քահանայի բնակարանը շինելիս՝ երբ շինութիւնը հասել էր մինչև պատուհանը, «բարեգործը» ձեռքը խփելով կրծքին ասաց. «Քանդեցէք, իմ հաշւին շինեցէք. միայն եփած աղիւսից»։ Քանդեցին, հրամանը կատարեցին, բայց մինչև օրս կոպէկ չը ստացան։

Երբ 1909—10 Թ. դպրոցի համար տուրք էին նշանակել ու ժողովրդին առաջարկում ստորագրվելու. նա քաշքշում էր ասելով. «Զգոյշ եղէք, ձեր ստորագրութիւնը էժան մի ծախէք. նա վէքսիլ է, վէքսիլ»։ Ու ժողովուրդը խրտնելով Թողեց ու հեռացաւ. իսկ ուսումնարանի դռներն էլ մնացին փակ։ Ինչ վերաբերում այն մասին, Թէ «մի երիտասարդ» պայքար մղեց բարեգործի դէմ ու ընտրվեց հոգաբարձու, պիտի ասենք հետեւեալը։ Այդ երիտասարդը և «Թարմ ոյժը» հոգաբարձու են ընտրվել 1908—9 Թ. ու դպրոցը պահել շահով փառաւոր, 1800 ր. բիւջէով, երկու ուսուցչով և մի վարժուհով։

Յօդուածում յիշված «մի երիտասարդը» Արգար Յակոբեանն է, որ հրաժարվել էր, բայց այս տարի ժողովուրդը միաձայն ընտրեց նրան հոգաբարձու։

Արգար Յակոբեան, Գաբրիէլ Սարգըսեան, Խորայէլ Գասպարեան, Մարգար Յովհաննիսեան, Լեոն Նազարեան, Մ. Դանիէլեան, Ս. Մուրադեան, Դ. Դանիէլեան

—

Գանձակ, 19 յուլիսի

Որտի անհուն խորքից համակրելով «Մշակի» № 155 ի առաջնորդող յօդուածում առաջարկված՝ ուսուցիչների ապահովութեան համար զանձարկղ եւ կենսաթոշակ հաստատելու գաղափարին, սեպուհ պարտքս համարեցի մասնակցել այդ սուրբ գործին՝ ձգելով և իմ լուման։ Ուստի ներկայ 1910 Թ. համար ուղարկելով խմբագրութեանդ հինգ րուբլի, խնդրեմ բարեհաճէք նուէրութիւն կրել հասցնելու ուր հարկն է։

Նիւթական ամենասուղ միջոցներս Թոյլ չը տուին ինձ առ այժմ դրանից աւելի գումար ուղարկելու։ Քահանայ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

22 յուլիսի

ԲԵՐԼԻՆ։ Աշնանացան հաճարը Պրուսիայում պաշտօնապէս հաշված է 8.311,551 տօնն, անցեալ տարվանից 160,000 տօննով պակաս։

ՍՕՖԻԱ։ Ժողովրդական կրթութեան գործերի գերագոյն խորհուրդը որոշեց սկսել ռուսաց լեզուի դասաւանդութիւնը բուլղարական գիմնազիաներում չորրորդ դասարանից՝ փոխարէն 5-ի, շարունակելով ուսուցումը առաջվայ նման մինչև VI դասարանը։

ՕԴԵՍՍԱ։ Քաղաքապետի հրատարակած պարտադիր որոշման համաձայն 300 րուբլի տուգանքի կամ 3 ամսով բանտարկութեան կենթարկվեն համաճարակի մասին սուտ տեղեկութիւններ հաղորդողները։

Գալաց նաւահանգիստը փակ է Օդեսսայից մեկնող նաւերի համար։

ՕՐԵՕԼ։ Օֆիցէրների հրացանաձգութեան ժամանակ պօդպօրուչիկ Չերեմսինովը ատրճանակից սպանեց կապիտան Սմիրնովին։

ԲԼԷՆՕԻԼ։ Օդագնաց Շավէզը, բարձրանալով 5340 ֆուտ բարձրութիւն, հաստատեց եւրոպական նոր մրցակէտ (рекордъ)։

ԲՐԻՒՍԷԼ։ Օդագնաց Կինէն ընկաւ և մեռաւ։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՒ։ Աջող Թռիչքներ կատարեց դարձեալ օդագնաց Ուտօչկինը։

ՄՕՍԿՎԱ։ Խմբական երգեցողութեան գործիչների համագումարը վերջացաւ։ Ի Թիւս որոշումների կայ այն կէտը, Թէ ցանկալի է հաստատել ազատ կօնսէրվատօրիաներ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Սըր Ջօրջ Բիւկանանը նշանակվեց դեսպան Պետերբուրգում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ մարդատար № 12 գնացքը՝ 2 ժ. 38 ր. ցերեկ., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 9 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 20 ր. գիշերվայ, Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 16 ր. գիշ., Բալաջարի 8 ժ. 1 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժ. 48 ր. առաւ.։ Արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 15 ր. առաւ. Գանձակ է հասնում 1 ժ. 28 ր. ցեր., Եւլախ՝ 3 ժ. 6 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 7 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 10 ժ. 8 ր. գիշ., Բագու՝ 10 ժ. 53 ր. գիշ.։ Փոստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 18 ր. գիշ., Եւլախ՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 23 ր. առաւ., Բալաջարի՝ 3 ժ. 9 ր. ցեր., Բագու՝ 4 ժ. 45 ր. ցեր.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ փոստատար № 74/75 12 ժ. 22 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 21 ր. առ., Էջմիածին կայար.՝ 4 ժ. 49 ր. ցեր., Նախիջեւան՝ 10 ժ. 51 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 29 ր. գիշ.։ Ապրանքատար-մարդատար՝ 4 ժ. 15 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 10 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 38 ր. առաւօտեան, Երեւան՝ 10 ժ. 9 ր. առ.։ ԵՒ սրանից դէպի այլեւս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5՝ 7 ժ. 31 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 30 ր. առաւ.։ Փոստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 5 ժ. 47 ր. երեկ., Բաթում՝ 3 ժ. 25 ր. գիշ.։ Արագ № գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 39 ր. գիշ., Բաթում՝ 10 ժ. 49 ր. առաւօտեան։

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № 7/8 8 ժ. 28 ր. առ. Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 42 ր. ցեր., Բորժոմ՝ 2 ժ. 3 ր. ցեր.։ Մարդատար № 9/10 3 ժ. 36 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 7 ժ. 56 ր. երեկ., Բորժոմ՝ 9 ժ. 13 ր. գիշերվայ.

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ փոստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ.։ Մարդատար № 11՝ 6 ժ. 58 ր. առ. (այս գնացքը Բաթում չէ գնում)։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.։ Փոստատար № 4՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ.։ Մարդատար № 6՝ 11 ժ. 4 ր. առ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում)։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ փոստատար № 72/73՝ 6 ժ. 8 ր. առաւ.։ Մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 33 ր. երեկոյեան։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ մարդատար № 9/10 8 ժ. 8 ր. երեկ.։ Մարդատար № 7/8 6 ժ. 28 ր. առաւ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ախալքալաքի հայոց ծխական երկսեռ ուսումնարաններ համար հարկաւոր է

ԱՒԱԳ-ՈՒՍՈՒՑԻՉ

միջնակարգ կրթութեամբ, շաբաթական 18 դասով՝ 800 րուբ. ռոճիկով։ Ցանկացողները դիմելու են մինչև օգոստոսի 10-ը հետեւեալ հասցէով. г. Ахалкалаки. Предсѣдателю-попечителю И. Арутюнянцу.
(օ. մ.) 859. 3—1

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ

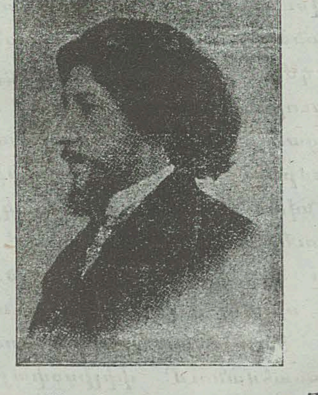

ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ

Հիպնօտիզմ բնական ձիրք չէ։ Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան

Հիպնօտիզմ սովորելը նոյնքան հեշտ է, որքան ուտել խմելը։

Հիպնօտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կուղղէ մոլորութիւններն ու վատ բարքերը։

Հիպնօզական ցուցահանդէսները չափազանց զուարճալի են։

Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստը։ Մշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրութիւնը և այդ զարմանալի ոյժի միջնորդութեամբ դարմանեցէք հիւանդութիւններ, տուէք ապշեցուցիչ ցուցահանդէսներ Թատրօններում կամ մասնաւոր սրահներում և դառէք պրօֆէսիօնալ հիպնօտիստ։

Սովորելու ծախքը շատ չնչին է։

Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնօզացնել» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն Հիպնօտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգեհեռուութեան և Տելեպաթիի մասին։ Այս գրքոյկն ստանալու համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամակադրոշմ ճանապարհածախքի համար։

ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ։ Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ։

Դիմել հետեւեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago, Ill. U. S. A.
(ե. շ.) 689. 100—15

1910 թւի ընթացքում

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՑԽԵԼՈՒ Է ԵՐԿՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿ.

ա) յանուն տ. Մ. Մակարեանի՝ լաւագոյն ինքնուրոյն պիէսի համար (150 ր.) և բ) «Յոբելեանական» (ի յիշատակ ռուսահայ Թատրօնի 50-ամեակի) լաւագոյն Թարգմանական պիէսի համար (100 ռ.)։

Հեղինակները և Թարգմանիչները, եթէ ցանկանում են գաղտնի պահել իրանց անուն-ազգանունը, կարող են կեղծանուն գրել պիէսների վրա, իսկական անուն-ազգանուննները գրելով մի փակ ծրարի մէջ, որ կը բացվի միմիայն մրցանակաբաշխ յանձնաժողովի որոշումից յետոյ։

Հեղինակները և Թարգմանիչները պարտաւոր են սկզբից յայտնել այն հասցէն, որով պէտք է վերադարձվեն պիէսները մրցանակաբաշխութիւնից յետոյ։

Այս տարի իբր բացառութիւն, պիէսները կընդունվեն մինչև սեպտեմբերի 15-ը, որից յետոյ ստացված պիէսները քննութեան չեն առնվի։

Մրցանակի կարելի է ներկայացնել միմիայն նոր պիէսներ, այսինքն այնպիսի պիէսներ, որոնք հայ բեմում դեռ չեն ներկայացված կամ առաջին անգամ ներկայացված են վերջին Թատերաշրջանում։

Մրցանակը կարող է յատկացվել լրիվին կամ կիսով չափ, նայած պիէսի գրական արժանաւորութիւններին։

Մրցանակի արժանացած պիէսի առաջին ներկայացման իրաւունքը պատկանում է Դրամատիկական Ընկերութեան և այդ ներկայացման համար վարչութիւնը Թարգմանիչներին ոչինչ չէ վճարում, իսկ ինքնուրոյն պիէսների հեղինակներին վճարում է զուտ արդիւնքի 10%-ը։

Այդ իրաւունքը վերապահվում է վարչութեան միմիայն մի տարվայ ընթացքում, սկսած պիէսը ստանալու օրից։

Պիէսները պէտք է ուղարկել վարչութեան նախագահին հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Грибоѣдовская, 26. Т. Н. Іоаннисянцу. Արտասահմանից՝ Tiflis (Russie), Rue Griboedovskaja, 26. M-r Tigran Ioannisian, avocat.
(ե. շ.) 843։ 2—2

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.